

## บทที่ 2

### วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "ปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตาม การรับรู้ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้" ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักการศึกษาและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและ ในต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

#### 1. เอกสารและบทความ

1.1 ปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.2 ความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

1.2.1 การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504

1.2.2 โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

(พ.ศ. 2508-2511)

1.2.3 การประกาศใช้โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม  
ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2513

1.2.4 การโอนงานเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา  
อิสลามมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

1.2.5 แผนงานหลักในการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้  
พ.ศ. 2520

1.2.6 โครงการอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ของ  
กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2520-2524

### 1.3 หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

- 1.3.1 หลักสูตรวิชาสามัญ
- 1.3.2 หลักสูตรภาคศาสนา
- 1.3.3 หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

### 1.4 สภาพปัญหาปัจจุบันในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

- 1.4.1 ปัญหาด้านบุคลากร
- 1.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการให้การอุดหนุน
- 1.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม
- 1.4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

## 2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

- 2.1 งานวิจัยภายในประเทศ
- 2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

### 1. เอกสารและบทความ

ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ศึกษาสภาพของการจัดการเรียนการสอนตลอดจนปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง และได้เสนอผลงานตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการทาวิจัยครั้งนี้ เอกสารและบทความเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่สำคัญมีดังต่อไปนี้คือ

### 1.1 ปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2513 : 1) ได้สรุปปัญหาในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย ตามที่ปรากฏในปัจจุบันไว้ดังนี้

1. การเรียนการสอนในปัจจุบันยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ท่องจำ ทั้งนี้เพราะทางโรงเรียนไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การสอน
2. โรงเรียนมักไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา โดยแบ่งให้ครูเป็นผู้สอนหลายคน และคำนึงถึงความสำคัญของชั่วโมงมากกว่าความสำคัญของวิชา ทำให้การสอนวิชานี้ขาดความสัมพันธ์ไม่สอดคล้องกัน
3. วิชาหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม มีชั่วโมงสอนร่วมกัน คือ อาทิตย์ละครั้ง จัดว่าน้อยเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับปริมาณเนื้อหาวิชา
4. การอบรมความประพฤติของนักเรียนไม่ควรเป็นหน้าที่ของครูศิลปกรรม แต่ผู้เดียว ควรให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลความประพฤติของนักเรียน ครูทุกคนต้องเป็นตัวอย่างอันดีแก่นักเรียนทั้งทางบุคลิกลักษณะและความประพฤติเพื่อสร้างความศรัทธา ความเลื่อมใสให้นักเรียน
5. นักเรียนเห็นว่าวิชาสังคมศึกษาไม่สำคัญเท่ากับวิชาอื่น เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ และคานวน ครูผู้สอนสังคมศึกษาคควรอธิบายให้เด็ก เข้าใจความมุ่งหมายวิชาที่เรียน ตลอดจนประโยชน์ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในการประกอบอาชีพของนักเรียนในอนาคต
6. ปัญหาเกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพของครูสังคมศึกษา คือ ครูสอนสังคมศึกษาย้ายโรงเรียนบ่อย ๆ ทำให้นักเรียนเรียนไม่ทัน และไม่สอดคล้องกับหลักสูตร ปัญหาโรงเรียนบางโรงเรียนไม่มีครูสอนสังคมศึกษาโดยเฉพาะ

นอกจากครูจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอนแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนอย่างมาก นิ่มนวล ทศวัฒน์ และ สักดิ์ศรี ปาณะกุล (2519 : 74-79) ได้สรุปปัญหาที่ทำให้การสอนวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทยในระดับต่าง ๆ ไม่มีประสิทธิภาพสูงเท่าที่ควรไว้ถึง 7 ประการ คือ

1. ด้านหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตรกว้าง และเป็นอุดมการณ์เกินไปและมีเวลาไม่พอที่จะสอนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ด้านเนื้อหาของหลักสูตร มีการกำหนดหัวข้อสอนมากเกินไป ไม่สมดุลย์กับอัตราเวลาเรียน การสอนมุ่งเน้นความจำ ไม่ได้มุ่งเน้นความคิดหรือแนวความเห็นจากการที่นักเรียนอยู่ในสภาพรับฟังตลอดเวลา ทำให้ความคิดของนักเรียนจำกัดอยู่แค่ เนื้อหาที่รับฟังจากครูเท่านั้น และเนื้อหาบางประการล้าสมัยไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนเนื้อหาแต่ละวิชามีขอบข่ายกว้างจึงยากแก่การที่ครูจะ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสอนได้
3. ด้านหนังสือเรียน จากการที่กรมวิชาการได้มอบหมายให้ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการเป็นผู้เรียบเรียง และผ่านการตรวจโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่กรมวิชาการแต่งตั้ง ทำให้ครูเกิดความมั่นใจในหนังสือเรียนที่ใช้ ถือว่าเป็นตำราที่ถูกต้องสมบูรณ์ และตำราหลายเล่มนั้นมีข้อความไม่ตรงกัน ในบางอย่าง และมีความละเอียดแตกต่างกัน ทำให้ครูเกิดความสับสนว่าตำราใดที่ควรยึดถือ เป็นมาตรฐานได้
4. ด้านการวัดผล ทำให้ครูเกิดปัญหาอีก เพราะออกแต่เรื่องปลีกย่อยที่ไม่มีสาระสำคัญ และออกแต่เรื่องที่ต้องอาศัยความท่องจำ
5. ด้านหนังสือค้นคว้า ครูต้องใช้เวลามากทั้งในการอ่านตีความหมาย ซึ่งครูโดยทั่วไปมีชั่วโมงสอนมากและสอนหลายวิชา
6. ห้องสมุดของโรงเรียนบริการหนังสือทางด้านวิชาการน้อยมาก โดยมากเป็นนวนิยาย ดังนั้นครูจึงไม่สามารถจะพึ่งแหล่งความรู้ในโรงเรียนได้ ต้องไปแสวงหาจากภายนอกโรงเรียน

7. ด้านเจตคติ (attitude) ที่มีต่อวิชาสังคมศึกษา เจตคติของผู้บริหารโรงเรียน ถือว่าวิชาสังคมศึกษาไม่มีความสำคัญเท่าไรนัก จึงมักจะให้คะแนนความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาน้อยกว่าวิชาอื่น ๆ มีความคิดเห็นว่าครูที่จบอะไรมา ก็ทำการสอนได้ ไม่คำนึงว่าต้องมีภูมิหลังของวิชาในหมวดสังคมศึกษา และความถนัดของครู ดังนั้น ผลเสียจึงปรากฏในโรงเรียนมัธยมศึกษาว่า ได้ครูสังคมศึกษาที่มีความรู้ไม่เพียงพอมาสอน ไม่มีใจรักในวิชา ไม่มีนิสัยการอ่าน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทำการสอนไปตามหน้าที่ในชั่วโมงหนึ่ง ๆ เพียงเพื่อให้เสร็จ ๆ ไป ไม่มีการเตรียมตัวให้พร้อม บรรยากาศในการเรียนเป็นไปอย่างไม่มีชีวิตจิตใจซึ่งก่อให้เกิดความสูญเปล่าทางการศึกษา

นพพร พานิชสุข (2526 : 23-31) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้น เกิดขึ้นจาก 2 ฝ่ายด้วยกัน คือ ทั้งฝ่ายอาจารย์ผู้สอน และฝ่ายนักเรียน

ฝ่ายอาจารย์ผู้สอน เนื่องจากการศึกษาของไทยยังเน้นตัวครูที่มีความสำคัญอยู่มาก ในการเรียนการสอน จึงพบว่าประสบปัญหาหลายประการ ดังนี้

1. วิธีสอน ครูอาจารย์ที่สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่ยัง เน้นการสอนในรูปแบบบรรยายมากกว่าและบ่อยครั้ง โดยไม่นิยมวิธีสอนแบบใหม่ ๆ และเข้าใจว่าวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาท่องจำ ทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่ใช้อยู่ทั่วไป เป็นแบบครูอธิบายแต่เพียงผู้เดียว ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออก บรรยากาศการเรียนการสอนจึงน่าเบื่อหน่าย

2. หลักสูตร หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาบรรจุเนื้อหามากเกินไป และบางเนื้อหาวิชาล้าสมัยไม่เหมาะสมที่จะทำการสอนในภาวะปัจจุบัน เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม ขาดอุปกรณ์การสอน คุณภาพห้องสมุดไม่ดีพอ ขาดห้องปฏิบัติการทางสังคม ขาดการเสริมประสบการณ์ให้ผู้เรียน เช่น การจัดทัศนศึกษา การเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษ และในขณะที่เดียวกันผู้สอนก็เร่งรีบที่จะสอนให้ทันหลักสูตรซึ่งเป็นการยึดเยียดให้ผู้เรียนจำให้มาก ทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร

3. แบบเรียน ครูสังคมนาส่วนมากยึดถือแบบเรียนของกรมวิชาการเป็นหลักสำคัญในการสอน แต่คุณภาพของแบบเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา เช่น เนื้อหาบางบทไม่ชัดเจนหรือขัดแย้งกันเอง เนื้อหาส่วนใหญ่มากเกินไปไม่สัมพันธ์กับเวลาที่ใช้สอน ทำให้บางครั้งสอนไม่ทันตามเวลาที่กำหนด และเนื้อหาบางเรื่องไม่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน

4. อุปกรณ์การสอน ผู้สอนขาดอุปกรณ์ ขาดเครื่องมือ หรือขาดสื่อในการขยายบทเรียนให้สนุก น่าสนใจ น่าติดตาม ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดงบประมาณที่สนับสนุนในการขยายหรือปรับปรุงอุปกรณ์การสอนตามความจำเป็นและความต้องการของผู้เรียน

5. สิ่งแวดล้อมรอบตัว การสอนสังคมนาอย่างประสบปัญหาในด้านการศึกษาทางทฤษฎีไม่สัมพันธ์กับภาคปฏิบัติ มิได้มีสิ่งรองรับหรือช่วยสนับสนุนในด้านความรู้ต่าง ๆ ที่ได้ศึกษามาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นผลให้การเรียนล้มเหลวหรือสูญเปล่า

ฝ่ายตัวผู้เรียน มีประเด็นที่ควรพิจารณา ดังนี้

1. ความรู้สึกและทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อวิชาสังคมนา แต่เดิมที่ผ่านมาการสอนสังคมนาทำในลักษณะผิด ๆ เช่น มีการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว สอนให้ท่องจำและสอบให้ได้ จึงให้ความสำคัญต่อวิชาสังคมนาน้อยมาก และให้ความสำคัญต่อวิชาอื่น ๆ มากกว่า วิชาสังคมนาอยู่ในระดับรองเกือบสุดท้าย ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ไม่สนใจไม่ตั้งใจเรียนและไม่เห็นความสำคัญของวิชานี้มากเท่าที่ควร

2. ความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนที่มีต่ออาจารย์ผู้สอน วิธีสอนของอาจารย์ส่วนมากเท่าที่ผ่านมามักจะใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย สอนให้ท่องจำเพื่อนามาสอบ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย

3. ลักษณะการสอบคัดเลือกในระดับอุดมศึกษา ซึ่งไม่สอดคล้องกับการเลือกคณะของผู้เรียนคือ บางคณะบางสาขาวิชาไม่มีการสอบวิชาสังคมนา ซึ่งในขณะที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลาย ให้เรียนวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาบังคับ และเรียนทุก เทอม ผู้เรียนที่ไม่เลือกสอบในสาขา ทางด้านสังคมศาสตร์ไม่ต้องนำไปใช้สอบ จึงทำให้ไม่สนใจและไม่ตั้งใจศึกษาในวิชานี้มาก เท่าที่ควร

สันต์ ธรรมบำรุง (2526 : 10) ได้เน้นให้เห็นประเด็นปัญหาที่สำคัญในการสอนสังคม ศึกษาที่พบในเวลา นี้ คือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไม่สอดคล้องกัน หรือ เด็กนักเรียน เมื่อได้รับการศึกษา แล้วไม่ได้มีพฤติกรรมหรือการกระทำดีขึ้น หรือตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สิริวรรณ ศรีพหล (2526 : 140-141) ได้สรุปปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ว่า ปัญหาที่ทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาขาดประสิทธิภาพนั้นมีอยู่หลายประการ ซึ่งพอจะ ประมวลปัญหาจากที่ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้ ดังนี้คือ

1. ปัญหาที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอน ผู้สอนส่วนใหญ่ยังคงยึดการสอนแบบบรรยาย มากกว่าการนำวิธีการสอนอย่างอื่น ๆ มาใช้ มีการบรรยายเนื้อหาสาระตามที่ปรากฏในหนังสือ เรียน ผู้สอนยังขาดเทคนิคหรือวิธีสอนแบบใหม่ ๆ ทำให้นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมี โอกาสได้แสดงความคิดเห็น หรือฝึกฝนการแก้ปัญหาในระหว่างการเรียนการสอน รวมทั้งไม่ค่อยมี ส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพราะครูสังคมศึกษาจัดกิจกรรมประกอบการ เรียน การสอนน้อยเกินไป

จากการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนัก เรียนที่มีต่อวิธีการสอนสังคมศึกษา พบว่า นักเรียนไม่ชอบวิธีการสอนแบบบรรยาย และไม่ชอบวิธีการสอนที่ครูอธิบายและแสดง ความคิดเห็นต่อผู้เรียน

2. ปัญหาด้านเนื้อหาวิชา ผู้เรียนมีความเห็นว่า เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาที่เรียนอยู่ ยังไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาที่เรียนน่าเบื่อหน่าย เพราะประสบการณ์ และสาระที่ได้เรียนไปนั้นมีความแตกต่างกับประสบการณ์ในสังคมที่เกิดขึ้นจริง ๆ ผู้เรียนจึงไม่เห็น ประโยชน์จากการเรียนวิชานี้ นอกจากนั้น เนื้อหาวิชาในแต่ละระดับชั้น เรียนยังมีความซ้ำซ้อนกันมาก

3. ปัญหาเรื่องสื่อการสอนและแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ครูผู้สอนยังคงใช้อุปกรณ์การสอนประกอบการเรียนน้อย โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน ทำให้อุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ ครูจึงไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้โรงเรียนไม่สามารถจัดหาแหล่งวิชาการให้ครูและนักเรียนได้อย่างเพียงพอ

4. ทรรศนะของบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อวิชาสังคมศึกษา การที่การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควรนั้น เพราะคนส่วนใหญ่เห็นว่าวิชาสังคมศึกษานั้นใครก็ได้ที่จะมาสอน เพราะเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาระและประสบการณ์ที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคย เป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมที่พวกตนเป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้นครูคนใดก็ได้สามารถสอนวิชานี้ โดยไม่ต้องการเทคนิคหรือความเข้าใจอย่างลึกซึ้งประการใด ยิ่งกว่านั้นผู้บริหารบางท่านคิดว่าการฝึกฝนหรือการส่งเสริมความสามารถในวิชาชีพให้แก่ครูสังคมศึกษานั้น เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น

นอกจากนี้ในทรรศนะของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษายังเห็นว่าวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ไม่ค่อยมีประโยชน์ต่อตนเองมากเท่าใดนัก เป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย เน้นความจำมากกว่าการแสดงความคิดเห็น ส่วนความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อวิชานี้ก็ยังไม่เห็นความสำคัญของวิชาดังกล่าว ทำให้ไม่สนใจที่จะเตรียมการสอนอย่างดี และยังคงใช้วิธีการสอนด้วยการบอกหรือบรรยายตามเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมากกว่าที่จะใช้วิธีการสอนแบบอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงข้างต้นนี้สรุปสาระสำคัญได้แก่ ปัญหาด้านหลักสูตร ผู้บริหาร ครูผู้สอน วิธีการสอน ตลอดจนทัศนคติของบุคลากร ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้คือ หลักสูตรยังไม่เหมาะสมมีเนื้อหามากและซ้ำซ้อนกันในแต่ละระดับชั้นและไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ การสอนส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการบรรยายการสอนภาคทฤษฎีไม่สอดคล้องกับภาคปฏิบัติ โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษามีความเห็นว่าเป็นวิชาที่ไม่สำคัญเท่ากับวิชาอื่น ปริมาณเนื้อหาวิชาไม่เหมาะสมกับเวลาเรียน ตำราเรียนยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ ครูต้องทำการสอนหลายวิชาและมีชั่วโมงสอนมากเกินไป ขาดการเสริมประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เช่น การเชิญวิทยากรไปบรรยาย การนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ นักเรียนไม่สนใจและไม่ตั้งใจ



เรียนตลอดจน เบื้องหน้าการ เรียนวิชาสังคมศึกษา และนักเรียนบางส่วนเห็นว่าไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการ เรียนต่อในระดับสูงได้

## 1.2 ความ เป็นมาของโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 5 จังหวัด คือ สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และจังหวัดสงขลา มีประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามสืบต่อ เนื่องกันมานานจึงมีความต้องการ ให้บุตรหลานของตน เข้าศึกษาด้านศาสนาอิสลามในสถานศึกษาที่ เรียกว่า "ปอเนาะ" เพื่อ เป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ในการ เป็นมุสลิมที่ดี และสามารถนำหลักศาสนาอิสลามที่ได้ เรียนรู้จากสถานศึกษา มาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้อย่างถูกต้องตามหลักพระคัมภีร์อัลกุรอาน และตามพระประสงค์ ของพระผู้เป็นเจ้าคือ องค์อัลเลาะห์

กองประสานราชการ กรมการปกครอง (ม.ป.ป. : 161-162)อธิบาย ความหมายของ "ปอเนาะ" ว่าเป็นศัพท์ที่เพี้ยนมาจากภาษามลายู มาจากคำว่า "บนโตะ" (Pondok) หมายถึง กระท่อม แต่ในความที่เข้าใจกันทั่วไปคือ สำนักศึกษาศาสนาอิสลาม ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ม.ป.ป. : 1) กล่าวว่า เป็นที่สอนและเรียนศาสนาอิสลามโดยเฉพาะ ปอเนาะเกิดขึ้นในประเทศอียิปต์แล้วแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย เมื่อเข้าสู่ประเทศไทยจนเกิดปอเนาะอย่างแพร่หลายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 0 ไม้มัด อับดุลกาเดร์ (ม.ป.ป. : 79) อธิบายกำเนิดของปอเนาะในประเทศไทยว่า เริ่มตั้งที่จังหวัดปัตตานีเป็นครั้งแรกในราวสมัยอยุธยา ซึ่งชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี เป็นที่ยอมรับในวงการของผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามว่า เป็นแหล่งที่มีผู้มีความรู้ทางวิชาศาสนาอิสลามได้แปลและเรียบเรียงตำราศาสนาอิสลามจากภาษาอาหรับมา เป็นภาษามลายูท้องถิ่นอย่างมากมายและนานมาแล้ว และจากการสำรวจของศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 (2513 : 14) ปรากฏว่า ปอเนาะที่เก่าที่สุดในจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2442 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีปอเนาะเกิดขึ้นในภาคศึกษา 2 นี้ 5 แห่ง นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นต้นมาถึงปี พ.ศ. 2498 ประมาณว่ามีปอเนาะเกิดขึ้นโดยเฉลี่ยปีละเกือบ 3 แห่ง ในระยะเวลาที่กล่าวมานี้ได้มีปอเนาะบางแห่งได้ยุบเลิกกิจการไป

ผู้ที่ก่อตั้งปอเนาะ จะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรนับถือทั้งด้านคุณวุฒิและคุณงามความดี  
ศิษยานุศิษย์เรียกว่า "โตะครู" แปลเป็นภาษาไทยว่า "คุณครู"

สถิติ แสงศรี (2513 : 54) ได้อธิบายลักษณะของบุคคลที่จะเป็นโตะครูและจัดตั้งปอเนาะว่า ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้แตกฉานในทางศาสนาอิสลาม กล่าวคือ เมื่อได้ศึกษาศาสนาจบปอเนาะในเมืองไทยแล้ว จะต้องไปศึกษาต่อยังต่างประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาประจำชาติ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ปากีสถาน อียิปต์ และซาอุดีอาระเบีย ทั้งต้องได้ประกอบพิธี "ฮัจยี" คือ ไปแสวงบุญเข้าพิธีทางศาสนา ณ เมืองเมกกะประเทศซาอุดีอาระเบีย ได้สมญาว่าเป็น "โตะหะยี" และต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีศีลธรรมดี เคร่งครัดในการปฏิบัติกิจทางศาสนาอิสลาม ทั้งต้องเป็นผู้ได้รับความนับถือ ความนิยมจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ส่วนนักศึกษาเรียกกันว่า "ปาเอร์" เป็นภาษาอาหรับแปลว่า ผู้ยากจนเงินทองหรือความรู้ เข้าเรียนในปอเนาะได้โดยไม่จำกัดอายุหรือเพศ มีทั้งที่อยู่ในวัยการศึกษาภาคบังคับและมิครบครแล้ว แต่ผู้หญิงมักนิยมเรียนน้อยกว่าผู้ชาย โตะครูได้จัดให้ผู้หญิงกับผู้ชายแยกกันพักไม่รวมกัน นักศึกษามีทั้งเดินเรียนและอยู่ประจำ ประกิจ ประจนปัจจนึก (2516 : 63-67) ได้อธิบายเสริมว่า การที่นักเรียนอยู่ในท้องที่อยู่ห่างไกล ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด นักเรียนจึงจำเป็นต้องสร้างบ้านเล็ก ๆ ในลักษณะ เป็นกระท่อมเล็ก ๆ สำหรับพักอาศัยระหว่างศึกษา ตั้งอยู่รายรอบบ้านของโตะครูซึ่งใช้เป็นสถานที่สอน โดยนักเรียนจัดหาอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคมาเอง ขนาดของปอเนาะนั้นขึ้นอยู่กับความนิยมของประชาชน ถ้าโตะครูคนใดเป็นที่เลื่อมใสมากก็จะมีนักเรียนเป็นจำนวนมาก ในการเรียนการสอนไม่มีการเรียกเก็บเงินจากนักศึกษาแต่อย่างใด จะให้หรือไม่แล้วแต่ศรัทธา โตะครูได้อาศัยแรงงานของนักเรียนในการประกอบอาชีพในยามว่างซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ การช่วยทำสวนยาง ค่าใช้จ่ายในการดำรงอยู่ของปอเนาะในด้านการก่อสร้าง การซื้อวัสดุครุภัณฑ์ ค่าจ้างครูมาช่วยในการสอนนั้น เป็นของโตะครูทั้งสิ้น การช่วยค่าใช้จ่ายโตะครูในการดำเนินกิจการปอเนาะมาจากการบริจาคของประชาชน

สาเหตุที่ชาวไทยมุสลิมโดยทั่วไปในจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนปอเนาะมากกว่าที่จะเข้าศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลนั้น มีสาเหตุอยู่ 3 ประการดังนี้

## 1. สาเหตุทางศาสนา

มุฮัมมัด อะบูฮุสัยน-อิบรอฮีม (2521 : 18-20) ได้ย้ำความสำคัญของ คัมภีร์อัลกุรอานว่า เป็นวาจาของพระอัลเลาะห์ที่จะนำผู้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในคัมภีร์ไปสู่ความดีงาม มีความศักดิ์สิทธิ์ดังนั้นจึงมีความสำคัญยิ่งต่อมุสลิมทุกคน เพราะคัมภีร์อัลกุรอานได้กำเนิดชีวิตของ ชาวมุสลิมตั้งแต่ปฏิสนธิ รวมทั้งเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันตั้งแต่ตื่นนอนในตอนเช้า จนกระทั่งหลับตอนนอนในตอนค่ำ ดังนั้นมุสลิมทุกคนจะต้องอ่านและท่องจำคัมภีร์อัลกุรอานโดยถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง ประกิจ ประจวบปัจจนิก (2516 : 65) ได้ชี้ให้เห็นบทบาทของศาสนาอิสลามที่มีต่อการศึกษาศาสนิกชนคือ ได้มีบทบังคับให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องเอาใจใส่จัดให้บุตรหลานหรือผู้อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของตนได้มีโอกาสได้รับการศึกษาเล่าเรียนด้านความรู้ทางศาสนาอิสลาม โดยให้เข้าใจและปฏิบัติตามกิจตามบทบัญญัติแห่งศาสนาที่กำหนดไว้ได้อย่างถูกต้อง เมื่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสถานศึกษาศาสนาอิสลามขึ้นมาที่เรียกกันว่า "ปอเนาะ" และโดยข้อบัญญัติทางศาสนา ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงเป็นมูลเหตุจูงใจประการหนึ่งให้บรรดามุสลิมส่งบุตรหลานของตนเข้าศึกษาในปอเนาะ เพราะเชื่อว่าเป็นสถานที่เดียวที่จะถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาให้แก่บุตรหลานของตนได้อย่างถูกต้องและดีที่สุด

## 2. สาเหตุทางเศรษฐกิจ

อาชีพของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่คือ อาชีพกสิกรรมได้แก่ การทำนา การทำสวนยาง การทำสวนผลไม้ แต่ก็ให้ผลผลิตน้อย เนื่องจากลักษณะการประกอบอาชีพเป็นแบบล้าหลัง ประสิทธิ์ เวชสุวรรณ (2509 : 108) กล่าวว่า วั่นั้นโตะครูซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีอิทธิพลในท้องถิ่นจึงจัดตั้งปอเนาะขึ้น สมบูรณ์ คุปตาภากร (2526 : 42) ได้สรุปว่า ถึงแม้โตะครูไม่เรียกเก็บค่าเล่าเรียนหรือค่าธรรมเนียมในใด ๆ ในการสั่งสอน แต่สามารถใช้แรงงานของนักศึกษาและได้รับเงินชากัด ซึ่งเป็นเงินที่ได้รับจากการบริจาคจากประชาชน และนักศึกษาเพื่อตอบแทนบุญคุณด้วยความสมัครใจ โตะครูนอกจากจะได้รับความเคารพนับถือ และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านแล้ว ยังมีชื่อเสียงและมีฐานะดีมีไร่นามากมาย นอกจากนี้จากการที่มีผู้จัดตั้งปอเนาะกันมาก เพราะผู้ที่

เรียนอยู่ในปอ เพราะไม่มีความรู้ที่จะไปประกอบอาชีพอื่นได้ จึงแยกย้ายไปตั้งปอ เพราะเพิ่มมากขึ้น

### 3. สาเหตุทางสังคม

เด็กร ธรรมาธิปดี (2525 : 27) ได้ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุทางสังคม มีมูลเหตุเกี่ยวพันทางศาสนาซึ่งให้ความสำคัญต่อผู้ เป็นโตะครุมมากกว่าคนอื่น ๆ ของชุมชนในชนบท ดังนั้นโตะครุจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านศาสนาและการปกครอง เพราะโตะครุมีลูกศิษย์มากจึงเป็นที่เคารพนับถือและได้รับความนิยมนกย่องจากคนทั่วไปเป็นอย่างมาก ประกิจ ประจุมัจจนิก (2516 : 66) ได้เน้นความสำคัญของการ เป็นโตะครุที่มีชื่อเสียงว่าเป็นความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นผู้ที่เข้าศึกษาในปอเนาะ นอกจากอยากจะได้เรียนรู้เรื่องศาสนาและภาษาอาหรับแล้ว ยังอยาก เป็นโตะครุอีกด้วย จึงมีผู้ที่มีความรู้ในทางศาสนาอิสลามจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาเรื่อย ๆ

การสอนโดยทั่วไปในระยะแรก ๆ ของปอเนาะนั้น วิจิตร ธรรมานาคิ (2523 : 22) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญว่า ไม่มีหลักสูตรกำหนดวิชาเรียน ไม่มีมาตรฐานการเรียน การสอน ใช้ภาษามลายูเป็นหลักไม่มีการสอนวิชาสามัญและภาษาไทย สำหรับภาษาที่ใช้สอนใน โรงเรียนปอเนาะนั้น สติศย์ แสงศรี (2513 : 9) อธิบายถึงภาษาที่ใช้สอนในโรงเรียนปอเนาะ ว่า ใช้ภาษาหลัก 2 ภาษา คือ ภาษามลายู ซึ่งเขียนด้วยอักษรยาวีเพื่อใช้อ่านบทอธิบายคัมภีร์ อัลกุรอาน และภาษาอาหรับซึ่งเป็นภาษาของคัมภีร์โดยตรง อุทัย หิรัญใจ (2521 : 81) ได้กล่าวถึงระยะเวลาในการเรียนการสอนว่า ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ และความพอใจของโตะครุ โดยปกติแล้วใช้เวลาอย่างน้อย 4 ปี เนื่องจากไม่มีการสอนวิชาอื่น ๆ ที่เป็น เรื่องของการประกอบอาชีพ เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาจากปอเนาะแล้วจึงมีความรู้ทางด้าน ศาสนาเพียงอย่างเดียว รัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจแก่ปอเนาะเท่าที่ควร กล่าวคือปล่อยให้ปอเนาะ มีการจัดตั้งคาเบินการสอนหรือ เลิกล้ม เป็นไปตามความสามารถหรือความพอใจของโตะครุ รัฐบาล ไม่ได้ไปเกี่ยวข้องกับ จมกระทั่งต่อมานักการเมืองที่มีแนวคิด เป็นปฏิปักษ์กับการปกครองของประเทศ ไทยได้ชักชวนปอเนาะ เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น ใช้ปอเนาะเป็นที่ฝึกอาวุธให้กับขบวนการ เพื่อเป็นกำลังสำหรับการดำเนินการทางการเมือง อันเป็นอันตรายต่อเอกภาพของประเทศไทย

สุวัจน์ บัวทอง (2517 : 76) ได้สรุปประเภทของปอเนาะไว้ 4  
ประเภท คือ

1. ปอเนาะที่เคร่งครัดศาสนาไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองสอนศาสนา  
แต่เพียงอย่างเดียว
2. ปอเนาะที่จัดตั้งขึ้นเพื่อหวังใช้แรงงานนักศึกษาชายประกอบอาชีพ  
เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ครูให้
3. ปอเนาะที่มีความโน้มเอียงทางการเมือง สอนให้นักเรียน  
แยกไทยมุสลิมไทยพุทธ
4. ปอเนาะการเมืองตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมทางการเมืองเลือกกับ  
นักเรียนและตั้งอยู่ห่างไกล

#### 1.2.1 การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504

จากความยุ่งยากทางการเมืองและการศึกษาอันเกิดจากปอเนาะ  
ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทำให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของปอเนาะว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากสถาบัน  
หนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2524 : 35) ได้ชี้ให้เห็นว่า เพื่อขจัด  
และลดความรุนแรงของปัญหาดังกล่าว รัฐบาลจึงได้พิจารณาปรับปรุงปอเนาะในจังหวัดชายแดน  
ภาคใต้เพื่อให้สามารถควบคุมและดูแลได้ทั่วถึง โดยเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2501 ด้วยการมอบให้  
กระทรวงศึกษาธิการวางโครงการพัฒนาการศึกษาทั่วประเทศ โดยแบ่งพื้นที่ในการจัดการศึกษา  
ออกเป็น 12 ภาค ตามสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม คุณภาพและปริมาณของการจัด  
การศึกษา ในภาคการศึกษาแต่ละภาคมีคณะกรรมการ 2 คณะ คือ คณะกรรมการดำเนินการพัฒนา  
การศึกษาส่วนภูมิภาค และคณะกรรมการที่ปรึกษาการพัฒนาการศึกษาส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย  
ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนเป็นกรรมการ คณะกรรมการที่ปรึกษาการพัฒนาการศึกษาในส่วน

ภูมิภาค ภาคศึกษา 2 (2510 : 15) ได้พิจารณาเห็นว่า การจัดการศึกษาของปอ เนาะเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่ทันสมัยและเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ จึงเห็นสมควรปรับปรุงการเรียนการสอนและการดำเนินงาน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เชิญบรรดาผู้เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย จุฬาราชมนตรี ดาโต๊ะยุติธรรม ผู้นำทางศาสนาอิสลาม และโต๊ะครู มาร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อวางระเบียบปรับปรุงและส่งเสริมปอ เนาะ ณ ครูสัมมนาการ ซึ่งปัจจุบันเป็นสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12-17 พฤศจิกายน 2503 ที่ประชุมได้ร่างระเบียบและวิธีการปรับปรุงส่งเสริมปอ เนาะขึ้นฉบับหนึ่งเพื่อเสนอกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อได้พิจารณารายละเอียดต่าง ๆ แล้วกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศ "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอ เนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504" ขึ้น มีสาระสำคัญ 3 ประการ คือ (ภาคศึกษา 2 2505 : 30)

1. ให้ปอ เนาะที่สนใจจะปรับปรุงกิจการของตนเองให้ดีขึ้น  
จดทะเบียนต่อทางราชการ
2. ให้การอุดหนุนแก่ปอ เนาะที่จัดกิจการได้ดี
3. ให้ปอ เนาะที่จดทะเบียนแล้ว จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทั้งวิชาศาสนาวิชาสามัญ และวิชาชีพ

ผลของการใช้ระเบียบนี้ปรากฏว่า เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2507 มีปอ เนาะในภาคศึกษา 2 สมัครใจมาจดทะเบียนต่อทางราชการจำนวน 171 ราย และมีปอ เนาะสามารถปรับปรุงกิจการได้ผลดีเด่นได้รับพระราชทานพระบรมราชวโรกาส เข้าเฝ้าเพื่อรับพระราชทานรางวัล จำนวน 38 โรง

อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงส่งเสริมปอ เนาะไม่ได้ประสบผลดีเท่าที่ควร มีอุปสรรคและปัญหาต่างๆ หลายประการ เนื่องจากระเบียบของการปรับปรุงส่งเสริมปอ เนาะได้กำหนดแต่หลักการไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติหรืองบประมาณที่จะนำมาใช้ การสอนภาษาไทยไม่อาจหาครูที่มีความรู้ภาษาไทยไปสอนได้ เนื่องจากไม่มีงบประมาณ รุ่ง แก้วแดง (2511 :

4) ได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2504 ไม่ได้ได้รับความนิยมจากศิษย์ครู ดังนั้น การปรับปรุงกิจการของปอเนาะจึงควรเริ่มด้วยการขจัดปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นให้หมดสิ้น ไปเสียก่อน

#### 1.2.2 โครงการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (พ.ศ. 2508 - 2511)

เพื่อให้เป็นไปตามเจตนาารมณ์ของรัฐบาลในการที่จะปรับปรุง การศึกษาของปอเนาะให้ดีขึ้น ภาคศึกษา 2 (ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 2512 : 4-7) ได้เชิญบรรดาผู้เกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกันในระหว่างวันที่ 1-7 กันยายน 2507 ผู้เข้าร่วม ประชุมมี 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายอิสลาม ประกอบด้วยจุฬาราชมนตรี คุโต๊ะครู คณะกรรมการอิสลามประ จาจังหวัด และคาโต๊ะยุติธรรมจากสี่จังหวัดภาคใต้ ฝ่ายข้าราชการประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหัวหน้าคณะ เจ้าหน้าที่กระทรวง มหาดไทย ซึ่งมีรองปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นหัวหน้าคณะ และเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการ พัฒนาภาคใต้ ประกิจ ประจนปัจจนึก (2516 : 110-116) ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงนี้ว่า จากผลการประชุมครั้งที่ประชุมได้ตกลงให้ปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยมอบให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 เป็นผู้จัดทำโครงการปรับปรุง และวิธีการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ปอเนาะที่จะปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ปอเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลาม ในปีพ.ศ. 2508 มีลักษณะดังนี้ เป็นปอเนาะที่จดทะเบียนตามระเบียบของ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 แล้ว เป็นปอเนาะ ที่คณะบุคคลจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ มีนักเรียนประจำไม่ต่ำกว่า 50 คน มีบริเวณ กว้างขวางเหมาะสมที่จะใช้ เป็นสถานที่ศึกษาที่ดี มีอาคารเหมาะสมมั่นคงเป็นเอกเทศ มีระเบียบ แบบแผนดี มีการวัดผลการศึกษาเป็นประจำ และได้ผลดี มีการสอนภาษาไทยได้ผล การจัดครู เข้าทำการสอนเป็นไปโดยเหมาะสม มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา ปอเนาะที่มีลักษณะ ดังกล่าวนี ภาคศึกษา 2 จะให้ความช่วยเหลือปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และในการปรับปรุงนี้ทางราชการให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนหลายประการ เช่น ให้ความ

ช่วยเหลือทางการเงิน ทางวิชาการ และได้รับการผ่อนผันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์  
ในเรื่องการเป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่และครู

ปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว จะได้รับการ  
ช่วยเหลือจากทางราชการดังนี้ คือ ส่งครูไปช่วยสอนในระยะเริ่มแรกให้ได้รับโรงเรียนละ 1 คน  
จัดให้มีครูอาสาสมัครตามระเบียบว่าด้วยครูอาสาสมัครช่วยพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม  
รวมทั้งส่งศึกษานิเทศก์และเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาไปช่วยแนะนำทางวิชาการ และการบริหาร  
โรงเรียน จัดทำหลักสูตรและประมวลการสอนให้เหมาะสมกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม  
และช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์การสอนและช่วยเหลือทางการเงิน แต่ปรากฏว่าเมื่อได้ดำเนินการ  
การปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามโครงการ พ.ศ. 2508-2511  
แล้ว ปอเนาะที่มาจดทะเบียน และยังมีได้จดทะเบียนส่วนใหญ่มีคุณสมบัติไม่ครบตามระเบียบของ  
การปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เช่น มีบริเวณคับแคบ มีนักเรียน  
น้อย อาคารเรียนไม่เป็นเอกเทศ และมีโต๊ะครูบางคนคอยคู้ท่าที่ของทางราชการว่าจะจริงจังกับ  
การดำเนินการตามโครงการหรือไม่ จึงยังไม่ตัดสินใจมายื่นเรื่องขอปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์  
สอนศาสนาอิสลาม เพียงแต่จดทะเบียนไว้เฉย ๆ ในขณะเดียวกันมีผู้ตั้งปอเนาะขึ้นในภาคศึกษา 2  
(จังหวัดสตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ภาคศึกษา 3 (จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช  
และพัทลุง) และภาคศึกษา 4 (จังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา ระนอง และตรัง)

การที่มีปอเนาะเพิ่มมากขึ้นโดยที่ทางราชการไม่สามารถควบคุม  
ดูแลได้ทั่วถึง ทำให้การเรียนการสอนไม่อยู่ในมาตรฐานอันเดียวกัน อาจก่อให้เกิดปัญหาด้าน  
ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศได้ ดังนั้นเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2509 คณะรัฐมนตรี ได้มีมติ  
กำหนดนโยบายเกี่ยวกับปอเนาะไว้ดังต่อไปนี้ (ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 2514 : 12)

1. ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ หากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ
2. ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วบังคับให้มาขออนุญาต และมาจด

ทะเบียนภายใน 6 เดือน

3. ให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้หมดภายใน 3-5 ปี



จากนโยบายที่กล่าวมาเห็นได้ว่า รัฐบาลมีวัตถุประสงค์อย่าง  
 แน่แน่ในการให้จัดระบบการศึกษาทางศาสนาที่ถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ  
 การเมืองและการปกครอง และทางราชการสามารถเข้าไปควบคุมดูแลได้ กระทรวงศึกษาธิการ  
 ได้ประชุมหารือกับกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้มีการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี และได้ตกลงให้  
 ดำเนินการ 2 ประการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2510 : 2-3)

1. ห้ามตั้งปอ เนาะขึ้นใหม่ หากมีการฝ่าฝืนให้ดำเนินการ  
 ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 หากมีผู้ประสงค์จะดำเนินการสอนศาสนาใน  
 ทานองเดียวกันกับปอ เนาะก็ให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์โดยไม่มี การผ่อนผันในเรื่องคุณสมบัติของ  
 ผู้เป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ และครู

2. ปอ เนาะที่จัดตั้งอยู่แล้ว และมีได้จดทะเบียนให้จังหวัดแจ้ง  
 เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้รับผิดชอบมาจดทะเบียนภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2509 เมื่อพ้น  
 กำหนดนี้แล้วห้ามมิให้รับจดทะเบียนปอ เนาะโดยเด็ดขาด ซึ่งจะมีกำหนดระยะเวลาให้ปอ เนาะจด  
 ทะเบียนใน 6 เดือน

การดำเนินงานในขั้นต่อไปที่สำคัญคือ กระทรวงศึกษาธิการได้จัด  
 ประชุมเรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับปอ เนาะ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2510 ที่จังหวัดยะลา โดยได้  
 พิจารณาถึงเรื่องการทำปอ เนาะที่เหลือจากโครงการปรับปรุงปอ เนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอน  
 ศาสนาอิสลามดังต่อไปนี้

1. ให้จังหวัดแจ้งแก่เจ้าของปอ เนาะที่จดทะเบียนทั้งหมดทราบ  
 และให้มายขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 หากได้  
 ดำเนินการจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายในกำหนดแล้ว ถือว่าให้ปอ เนาะนั้นล้มเลิก ซึ่งการ  
 แปรสภาพปอ เนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในช่วงนี้ เป็นไปโดยการบังคับ

2. ปอเนาะที่เหลือจากการปรับปรุงตามโครงการเดิม หากมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2508-2511 จะได้รับการพิจารณาอุดหนุนทั้งทางการเงินและครูช่วยสอน

ที่ประชุมยังได้ตกลงเป็นหลักการว่า ในกรณีที่มีผู้ผ่านมติคณะรัฐมนตรีในการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะ และโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ จะได้ร่วมมือกันสอดส่องโดยใกล้ชิด ในขั้นแรกให้ว่ากล่าวตักเตือนเมื่อได้ตักเตือนแล้วยังไม่เชื่อฟัง ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

ประกิจ ประจวบจักษ์ (2516 : 118-120) ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการปรับปรุงปอเนาะ ในภาคศึกษา 2 ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2510 ขึ้น เพื่อเร่งปอเนาะที่เหลืออยู่มารับการปรับปรุงส่งเสริมได้ทันตามระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีกำหนดไว้ โดยมีสาระสำคัญของโครงการคือ เพื่อส่งเสริมให้ปอเนาะต่าง ๆ จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 และให้ปอเนาะที่แปรสภาพเหล่านี้สามารถดำเนินการโรงเรียนโดยถูกต้องในการสอนหลักสูตรภาคศาสนาและวิชาสามัญ ตลอดจนการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายและสนองนโยบายของรัฐบาล โดยมีหลักเกณฑ์ว่า ปอเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่ได้รับการปรับปรุงต้องมีลักษณะ เช่นเดียวกับโครงการเมื่อปี พ.ศ. 2508-2511 หลังจากทีปอเนาะจดทะเบียนแล้วจะจัดตั้งให้เป็นโรงเรียนเสร็จเรียบร้อยภายในเดือนกันยายน 2512 หากจดทะเบียนแล้ว แต่ไม่อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าวมีสิทธิจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แต่ไม่ได้รับเงินอุดหนุน

สำหรับการอุดหนุนทางการเงินและครูช่วยสอน มีหลักเกณฑ์การให้ดังต่อไปนี้

1. ให้เงินอุดหนุนเมื่อแรกจัดตั้งโรงเรียน โดยให้โรงเรียนละ 10,000 บาทและต่อไปอีก 2 ปี ถัดจากปีที่ได้จัดตั้งขึ้น จะได้รับเงินโรงเรียนละ 3,000 บาทต่อไป

2. ให้ครูช่วยสอน 1 คนต่อจำนวนนักเรียน 50-149 คน และให้เพิ่มขึ้นโดยให้ครู 2 คน เมื่อมีจำนวนนักเรียน 150-299 คน และให้ครู 3 คน เมื่อมีนักเรียนจำนวน 300-449 คน

บุญถิ่น อัตถากร (2516 : 7) กล่าวไว้ว่า เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2512 แล้ว ปรากฏว่ามีปอเนาะมาจดทะเบียนทั้งสิ้น 381 แห่ง แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เพิ่มขึ้นอีก 99 แห่ง รวมเป็นปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้วทั้งสิ้น 221 แห่ง คงเหลือที่ยังไม่ได้แปรสภาพอีก 160 แห่ง ส่วนปอเนาะที่มีได้ขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภายในกำหนด ก็ให้ถือว่าปอเนาะนั้นล้มเลิกไป มยรี จารุพาณ (2518 : 16-18) กล่าวไว้ว่า หากใ้ใครคนใดจะเปิดสถานศึกษาขึ้นใหม่ ก็มีสิทธิ์ยื่นเรื่องราวขอจัดตั้งตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497

สมบุรณ์ คุปตภากร (2526 : 45) ได้กล่าวถึง บทบาทของกระทรวงศึกษาธิการว่าได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. 2513 เพื่อพิจารณาเสนอแนะให้คำปรึกษาแก่กระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และโอนงานดังกล่าวจากความรับผิดชอบของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ให้กับกรมวิสามัญศึกษา

1.2.3 การประกาศใช้โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2513

ในปี พ.ศ. 2513 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ "โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2513" โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาการศาสนาให้ได้ผลดีสนองความมุ่งหมายตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาภาคใต้ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้ เป็นพลเมืองดีของชาติ โครงการนี้เริ่มดำเนิน

การตั้งแต่ พ.ศ. 2514-2519 มีลักษณะการให้การอุดหนุนโดยการให้เงินอุดหนุน ส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ และส่งอุปกรณ์การเรียนการสอนไปให้ ส่วนโรงเรียนใดจะได้รับการอุดหนุนประเภทใดเท่าใด ขึ้นอยู่กับลักษณะและจำนวนนักเรียนแต่ละโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 7)

วิชิต ประสมปลื้ม (2519 : 9-11) ได้สรุปลักษณะของการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีที่กำหนดให้ปอ เนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้หมดสิ้นภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 นั้น จากผลการดำเนินงานปรากฏว่า ปอ เนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แต่ในนาม แต่การดำเนินงานกิจการทั่วไปมีสภาพการจัดไม่ต่างกับปอ เนาะเดิม สถานศึกษาและที่พักนักเรียนก็อยู่ในสภาพคงเดิม ไม่มีการอบรมนักเรียนให้มีจิตใจเป็นคนไทย ส่วนใหญ่มุ่งสอนศาสนา ภาษาอาหรับและภาษามลายู ใต้ครูบางคนไม่ยอมเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน จึงเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ แม้ว่าใต้ครูบางคนพร้อมที่จะปรับปรุงกิจการโรงเรียนตามความต้องการของทางราชการแต่ไม่มีทุนดำเนินการ เนื่องจากไม่ได้เก็บค่าเล่าเรียน เพราะนักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ตลอดจนไม่สามารถหาครูช่วยสอนที่มีคุณภาพเหมาะสมที่เพียงพอกับความต้องการได้

#### 1.2.4 การโอนงานเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน

ในปี พ.ศ. 2516 กระทรวงศึกษาธิการได้โอนงานเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งแต่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา มาขึ้นกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยมีคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งแต่งตั้งโดยมติคณะรัฐมนตรีทำหน้าที่พิจารณาให้ข้อเสนอแนะแก่กระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ และในปีงบประมาณ 2517 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในรูปแบบของโครงการทดลองมีชื่อว่า โครงการโรงเรียนที่เลี้ยง โดยการคัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส เป็นโรงเรียนที่เลี้ยง

ในการปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนรวมทั้งสิ้น 13 โรงเรียน โครงการนี้สิ้นสุดในปี พ.ศ. 2519 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 7-8)

นับตั้งแต่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมาปฏิบัติงานเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้มาดำเนินการ ได้ดำเนินการปรับปรุงที่สำคัญ มี 4 ประการคือ

ประการแรก วางโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ พ.ศ. 2514-2519 ซึ่งดำเนินการให้การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ต่าง ๆ ตามโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้

ประการที่สอง จัดทำหลักสูตรและประมวลการสอนร่วมกับสำนักงานศึกษาเขตเขตการศึกษา 2

ประการที่สาม ทำการนิเทศการศึกษาโดยร่วมกับศึกษานิเทศก์สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 3 และ 4 ทำการนิเทศก์โรงเรียนต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี

ประการที่สี่ อบรมและจัดสัมมนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จัดทำคู่มือครูสอนวิชาภาษาไทย และสังคมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 4)

1.2.5 แผนงานหลักในการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ พ.ศ. 2520

ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้ปรับปรุงส่งเสริมและให้การอุดหนุนแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาโดยตลอด แต่ก็ยังปรากฏว่ามีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจำนวน

ไม่น้อยยังคงมีสภาพไม่เป็นที่น่าพอใจนัก คณะรัฐมนตรีจึงได้อนุมัติเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2521 ให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ เพื่อพัฒนากิจการของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนได้จัดทำแผนงานหลักในการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ โดยมีกลวิธีหรือกลยุทธ์ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 15-16)

1. ปรับปรุงและส่งเสริมการบริหารและวิชาการ เพื่อสามารถจัดการศึกษาในรูปแบบชุมชน มีการสอนวิชาศาสนา วิชาสามัญ ความเป็นพลเมืองดีของประเทศไทยและวิชาชีพ

2. ปรับปรุงอัตราเวลาเรียนโดยเพิ่มชั่วโมงการเรียนรู้วิชาภาษาไทยและสังคมศึกษาให้มากขึ้นกว่าในท้องถิ่นอื่น ๆ และปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น รวมทั้งจัดทำหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา โดยแจกหนังสือเหล่านี้ให้เปล่า

3. อบรมชี้แจงให้ศิษย์ครู และผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความมั่นคงของชาติ

4. ปรับปรุงกลไก และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่ควบคุมและให้การส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เป็นกรณีพิเศษ

ระยะแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 ช่วงปี พ.ศ. 2522 - 2524 กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการเขตเขตการศึกษา 2, 3 และ 4 ได้ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อสนองวัตถุประสงค์และนโยบายของแผนงาน โดยอาศัยกำลังของรัฐในทุก ๆ ด้าน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 9-10)

1. วางโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ด้วยการสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินงานกิจการ และจัดส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ

2. ปรับปรุงหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามทั้ง 3 ระดับ คือ หลักสูตรอิสลามตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย โดยจัดทำร่วมกันระหว่างสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 กรมวิชาการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และปรับโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ให้โรงเรียนสามารถดำเนินการสอนโดยไม่มีขัดกับหลักปฏิบัติทางศาสนาอิสลาม

3. สนับสนุนให้โรงเรียนจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนชุมชน

4. จัดอบรมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาสามัญ

ถึงแม้ว่า ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 1-4 รัฐบาลได้ดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมและให้การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจนเจริญรุดหน้ามาโดยตลอด แต่ปรากฏว่าโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามจำนวนไม่น้อยยังคงสภาพที่ไม่น่าพอใจนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสอนวิชาสามัญ เพราะปัจจัยต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนยังขาดความรู้ด้านการบริหารโรงเรียน ครูผู้สอนมีวุฒิค่าและขาดความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่อีกทั้งงบประมาณที่ได้รับมีจำนวนจำกัด นอกจากนั้นแผนงานหลักที่วางไว้ยังไม่ได้รับการนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง

1.2.6 โครงการอุดหนุนโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2520-2524

การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามยังคงดำเนินต่อมา และได้ขยายการให้ความช่วยเหลือ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมวิชาสามัญและวิชาชีพในปี

พ.ศ. 2520 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ "โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2520-2524" เพื่อให้มีมาตรฐานในด้านวิชาการและด้านการบริหาร โดยให้การอุดหนุน 5 ประเภท คือ อุดหนุนด้วยการให้เงินอุดหนุนด้วยการให้ข้าราชการครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ อุดหนุนด้วยการให้อุปกรณ์การเรียน อุดหนุนด้วยการให้สิทธิบางประการแก่เจ้าของ และอุดหนุนด้านวิทยากรสงเคราะห์ และได้รับคุณสมบัติของโรงเรียนที่จะได้รับการอุดหนุนว่าต้องเป็นโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ หรือวิชาชีพที่มีนักเรียนไม่น้อยกว่า 50 คน มีนักเรียนชั้นตัวประโยคเข้าสอบวิชาสามัญไม่น้อยกว่า 25 คน เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 2 ส่วนโรงเรียนในเขตการศึกษา 3 และ 4 ต้องเป็นโรงเรียนที่แปรสภาพมาจากบ่อเนาะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 8-9)

สมบูรณ์ คุปตภากร (2526 : 47-48) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนได้จัดทำโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2525 - 2529 ขึ้นโดยอาศัยแนวนโยบายตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2519 และสอดคล้องกับแผนงานหลักในการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2521 ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนชุมชน และดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายอันพึงประสงค์ของรัฐ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 แต่โครงสร้างทั่วไปยังคงเดิม

### 1.3 หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเสริมให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้นั้น และทำให้เกิดประสิทธิผลในด้านศาสนาสามัญ และวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในเขตการศึกษา 2, 3 และ 4 ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรศาสนาและสามัญให้เหมาะสมกับท้องถิ่นดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 11-13)



### 1.3.1 หลักสูตรวิชาสามัญ

1. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ได้จัดโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยมี 2 ลักษณะดังนี้ คือ

ลักษณะที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ที่ใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่ว ๆ ไปมีรายวิชาบังคับสังคมศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดวิชาบังคับสังคมศึกษาไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 64)

#### ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

- |       |              |                   |                      |
|-------|--------------|-------------------|----------------------|
| ส 101 | ประเทศของเรา | 5 คาบ/สัปดาห์/ภาค | 2.5 หน่วยการเรียนรู้ |
| ส 102 | ประเทศของเรา | 5 คาบ/สัปดาห์/ภาค | 2.5 หน่วยการเรียนรู้ |

#### ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

- |       |                  |                   |                      |
|-------|------------------|-------------------|----------------------|
| ส 203 | เพื่อนบ้านของเรา | 5 คาบ/สัปดาห์/ภาค | 2.5 หน่วยการเรียนรู้ |
| ส 204 | เพื่อนบ้านของเรา | 5 คาบ/สัปดาห์/ภาค | 2.5 หน่วยการเรียนรู้ |

#### ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

- |       |           |                   |                      |
|-------|-----------|-------------------|----------------------|
| ส 305 | โลกของเรา | 5 คาบ/สัปดาห์/ภาค | 2.5 หน่วยการเรียนรู้ |
| ส 306 | โลกของเรา | 5 คาบ/สัปดาห์/ภาค | 2.5 หน่วยการเรียนรู้ |

ส่วนวิชาเลือกกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 73)

|       |   |                     |               |
|-------|---|---------------------|---------------|
| ส 011 | สังคมและวัฒนธรรมไทย                           | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 012 | เอกภาพ  | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 013 | กุรอ่าน                                       | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 014 | ศาสนบัญญัติ                                   | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 015 | จริยธรรม                                      | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 016 | ศาสนประวัติ                                   | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 021 | ชีวิตและงานของบุคคลตัวอย่าง                   | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 031 | เศรษฐศาสตร์ทั่วไป                             | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 041 | กฎหมายในชีวิตประจำวัน                         | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 051 | การอนุรักษ์ทรัพยากร<br>ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 061 | ประชากรศึกษา                                  | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 071 | ภูมิศาสตร์เบื้องต้น                           | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |
| ส 081 | ประวัติศาสตร์ทั่วไป                           | 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 | หน่วยการเรียน |

#### ลักษณะที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช 2521 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมรายวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งสองมีกลุ่มวิชาที่เรียนเหมือนกัน แต่แตกต่างในรายวิชา กลุ่มวิชาที่มีรายวิชาแตกต่างกันได้แก่ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา และกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ เนื่องจากมีรายวิชาทดแทนและวิชาเสริมเพิ่มขึ้น

สำหรับวิชาบังคับสังคมศึกษานั้น ให้พิจารณาลดเนื้อหาที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาลงโดยใช้เวลาสอนสังคมศึกษาบังคับ สัปดาห์ละ 4 คาบ เวลาที่เหลือ 1 คาบ ให้เรียนวิชาเสริมสังคมศึกษาต่อไปนี้ (ฝ่ายสถานศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2528 : 4-5)

### ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

- 1) เสริมวิชา ส 101 ศาสนประวัติ (0.5 หน่วยการเรียนรู้)
- 2) เสริมวิชา ส 102 ศาสนประวัติ (0.5 หน่วยการเรียนรู้)

### ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

- 1) เสริมวิชา ส 203 จริยธรรม (0.5 หน่วยการเรียนรู้)
- 2) เสริมวิชา ส 204 จริยธรรม (0.5 หน่วยการเรียนรู้)

### ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

- 1) เสริมวิชา ส 305 หลักการศรัทธา (0.5 หน่วยการเรียนรู้)
- 2) เสริมวิชา ส 306 หลักการศรัทธา (0.5 หน่วยการเรียนรู้)

การจัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นใน 2 ลักษณะนี้ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ทำการเปิดสอนหลักสูตรภาคศาสนาและหลักสูตรวิชาสามัญ ได้จัดการเรียนการสอนตามลักษณะที่ 2 ซึ่งต้องเรียนวิชาเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เพื่อเสริมวิชาสังคมศึกษาด้วย เพื่อจะได้นำความรู้ทางศาสนา ซึ่งเป็นบทบัญญัติของศาสนาอิสลามไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันตามหลักศาสนาได้อย่างถูกต้อง

ส่วนวิชาเลือกสังคมศึกษานั้น ถ้าหากวิชาเลือกวิชาใดที่เข้ากับวิชาเสริมสังคมศึกษาซึ่งเป็นวิชาในหลักสูตรศาสนาอิสลามก็ให้เลือกเรียนวิชาอื่น ๆ ทดแทน

2. หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524  
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะต้องใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ของกระทรวงศึกษาธิการ เช่นเดียวกับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั่วไป แต่ได้รับอนุญาตให้เปิดสอนแผนการเรียนวิชาสามัญเท่านั้น ส่วน

แผนการเรียนที่เน้นทางอาชีพ (วช.1) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้ระงับการอนุญาตไว้จนกว่ากระทรวงศึกษาธิการ กำหนดมาตรฐาน เกี่ยวกับเรื่องนี้ให้เรียบร้อยจึงอนุญาต

### 3. หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4

พุทธศักราช 2522 กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่าหลักสูตรนี้จะช่วยพัฒนาเยาวชนบางส่วนที่เรียนศาสนาอย่างเดียวในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรม อันจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ การศึกษาหาความรู้ และข่าวสารข้อมูลเพิ่มเติม และการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผู้ที่จบตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 มีศักดิ์และสิทธิ์ เช่นเดียวกับผู้จบตามหลักสูตรระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และผู้จบตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จ ระดับที่ 4 มีศักดิ์และสิทธิ์ เช่นเดียวกับผู้จบตามหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

หลักสูตรวิชาสามัญทั้ง 3 นี้ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามารถเลือกจัดสอนควบคู่กับการสอนวิชาศาสนาได้ตามความพร้อมของโรงเรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นผู้พิจารณา และกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับครูที่ทำการสอน วัสดุอุปกรณ์ ห้องเรียน และห้องประกอบ โดยถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ และแนวปฏิบัติของกรมสามัญศึกษา และกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นแนว

#### 1.3.2 หลักสูตรภาคศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและกรมวิชาการ ได้ร่วมกันปรับปรุงหลักสูตรจัดทำแผนการสอนและหนังสือเรียนเป็นภาษาไทย โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิชาวมุสลิม ในเขตการศึกษา 2 และส่วนกลาง จัดพิมพ์และประกาศใช้ในโรงเรียน ขณะนี้กำลังดำเนินการ หลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันนี้เรียกว่า "หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523 ของกระทรวงศึกษาธิการ" ใช้เวลาเรียนทั้งสิ้น 10 ปี โดยกำหนดระดับชั้นเรียน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 11-12)

1. ระดับตอนต้น (อิปตีดาอียะห์) เวลาเรียน 4 ปี
2. ระดับตอนกลาง (มุตตาวัชชีเตาะ) เวลาเรียน 3 ปี
3. ระดับตอนปลาย (ชานาอียะห์) เวลาเรียน 3 ปี แยกเป็น

2 แผน คือ แผนการเรียนศาสนา และแผนการเรียนภาษาอาหรับ

### 1.3.3 หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

การจัดสอนวิชาชีพระยะสั้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ให้เลือกใช้สูตรวิชาชีพระยะสั้นที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศไว้แล้ว ได้แก่

1. หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีเวลาเรียนรายวิชาละ 9-90 ชั่วโมง และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนได้สนับสนุนให้โรงเรียนประเภทนี้จัดรายวิชาให้นักเรียนได้เรียนให้จบหลักสูตรในแต่ละวิชา ซึ่งใช้เวลาเรียนตั้งแต่ 30-750 ชั่วโมง มีทั้งสิ้น 4 ประเภทวิชา คือ

- ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม
- ประเภทวิชาคหกรรม
- ประเภทวิชาพาณิชยกรรม
- ประเภทวิชาเกษตรกรรม

2. หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น กรมอาชีวศึกษา เป็นหลักสูตรที่ใช้เวลาเรียน 225 ชั่วโมง ทุกวิชามี 5 ประเภทวิชา คือ

- ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม
- ประเภทวิชาคหกรรม
- ประเภทวิชาพาณิชยกรรม
- ประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม
- ประเภทวิชาเกษตรกรรม

หลักสูตรวิชาชีพทั้ง 2 นี้ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนิยมใช้หลักสูตรแรก เนื่องจาก เป็นหลักสูตรที่ อดิ์ดำนวยแก่ผู้เรียน

#### 1.4 สภาพปัญหาปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จากการที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างไปจากโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป จึงทำให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 90-92) จึงได้สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

##### 1.4.1 ปัญหาด้านบุคลากร

บุคลากรในโรงเรียนจัด เป็นองค์กรที่สำคัญในการดำเนินงานโรงเรียนให้สามารถบรรลุผลตาม เป้าหมายที่ต้องการได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 16-17) ได้กล่าวถึงบุคลากรด้านต่าง ๆ ดังนี้

#### 1. ผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ได้แก่ ใ้ตะครูหรือผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน ผู้จัดการ ครูใหญ่ ส่วนใหญ่ขาดความรู้ทางการบริหารและวิชาการด้านสามัญ ทั้งยังให้ความสนใจปรับปรุงวิชาสามัญน้อย การปฏิบัติเกี่ยวกับโรงเรียนแต่ละโรงเรียน บทบาทการบริหารส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับผู้รับใบอนุญาต บางโรงเรียนขึ้นอยู่กับผู้จัดการหรือครูใหญ่ นอกจากนี้อายุของผู้บริหารในโรงเรียนมีผลต่อการจัดการศึกษาเช่นกัน ผู้มีอายุมากจะมีความรู้วิชาสามัญน้อย จากการสำรวจความรู้และอายุของผู้รับใบอนุญาตและผู้จัดการปี 2527 ปรากฏว่า ผู้รับใบอนุญาตในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2 ส่วนใหญ่จะชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นเวลานานแล้ว มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ผลน้อยมาก และส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มที่มีอายุมาก ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาโรงเรียน

ส่วนครูใหญ่ เป็นผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษาในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีความรู้วิชาสามัญอย่างต่ำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความสามารถในการใช้ภาษาไทย น้อยต้องมีการปรับปรุงอีกมาก

## 2. ครู

### นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปรับปรุง

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งอยู่ในสภาพไม่มั่นคงทั้งด้านการจัดการและด้านการเรียนการสอน ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการช่วยเหลือการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือ การส่งครูเข้าไปช่วยสอนในโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาสามัญ ควบคู่ภาคศาสนา ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจัดส่งครูให้ตามอัตรากำลังที่ได้รับในแต่ละปี นอกจากนั้นทางโรงเรียนพิจารณาจัดหาครูที่มีวุฒิมาทำการสอนเพิ่มเติม ในปัจจุบันจำนวนครูสอนวิชาสามัญที่โรงเรียนจัดหา มีมากขึ้น เนื่องจากอัตรากำลังที่กระทรวงศึกษาธิการจัดส่งมาช่วยไม่เพียงพอกับความต้องการของจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ส่วนครูสอนศาสนานั้นทางโรงเรียนจัดหาครูมาสอนเอง และได้สำรวจพบว่าคุณวุฒิของครูที่โรงเรียนจัดมาสอนทั้งวิชาศาสนาและสามัญ ในเขตการศึกษา 2 ยังไม่เหมาะสม

เกี่ยวกับปัญหาด้านครูที่สอนวิชาสามัญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 91-92) ได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้

### 2.1 ปัญหาด้านประมาณ

ยังขาดอัตราครูที่จำเป็นต้องสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประมาณ 300 คน โดยคำนวณจากจำนวนห้องเรียนที่เปิดวิชาสามัญทั้งหมดประกอบกับโรงเรียนมีความสามารถทางการเงินน้อย กล่าวคือ โรงเรียนประเภทนี้จัดการศึกษาเพื่อการกุศล จึงเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนในอัตราต่ำเป็นส่วนใหญ่ เช่น ภาคศาสนาละระหว่าง 60-500 บาทต่อปี และภาควิชาสามัญ 10-1,000 บาทต่อปี จึงไม่สามารถที่จะจ้างครูสอนวิชาสามัญให้มีจำนวนเพียงพอตามต้องการได้

## 2.2 ปัญหาด้านคุณภาพ

ข้าราชการครูที่ทางราชการจัดส่งไปช่วยสอนมีปัญหา คือ ความรับผิดชอบในหน้าที่ของข้าราชการครูยังมีน้อย ข้าราชการครูบางคนยังไม่อุทิศเวลาให้กับการเรียนการสอน ประกอบกับเวลาที่โรงเรียน เปิดสอนวิชาสามัญส่วนใหญ่ไม่ตรงกับเวลาปฏิบัติงานของข้าราชการโดยทั่วไป ทำให้การควบคุมบังคับบัญชายังไม่มีประสิทธิภาพ เท่าที่ควร

### 1.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการให้การอุดหนุน

การให้การอุดหนุนแก่โรงเรียนตามโครงการอุดหนุนทางการเงินนั้น ปัญหาที่เกี่ยวกับนโยบายด้านการอุดหนุนโดยส่วนรวมที่ต้องคำนึงคือ ผลที่ได้รับจากการให้การอุดหนุนตามวิธีการในโครงการดังกล่าวว่าได้ผลมากน้อย และสนองนโยบายของรัฐเพียงใด ซึ่งในด้านอุดหนุนโรงเรียนดังกล่าวนี้จะต้องมีการพิจารณาหลักเกณฑ์ คุณสมบัติ วิธีการ และการควบคุมตรวจสอบการให้การอุดหนุนให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะเท่าที่ได้ดำเนินการมายังมีปัญหาในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องวิธีการให้การอุดหนุนและวิธีการควบคุมตรวจสอบให้เป็นไปตามโครงการนั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

### 1.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ในการปฏิบัติตามโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแบบปฏิบัติงานประจำปี โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะประสบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ

1. การสนับสนุนด้านงบประมาณยังไม่เต็มที่เท่าที่ควร ทำให้ไม่สามารถขยายการปฏิบัติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้นได้

2. บางโครงการได้รับผลสำเร็จน้อย เช่น โครงการส่งเสริมให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นโรงเรียนชุมชน



การสนับสนุนให้โรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ เป็นโรงเรียนชุมชนนั้น ผลยังไม่เป็นที่น่าพอใจ จึงต้องปรับปรุงให้ได้ประสิทธิภาพ และจัดทำแผนจังหวัด ขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการได้รวบรวมจัดโครงการส่งเสริมโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ให้เป็นโรงเรียนชุมชนไว้ในแผนพัฒนาชนบทด้วยแล้ว

#### 1.4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จากผลการตรวจนิเทศในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม ปีการศึกษา 2527 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 43-44) ได้สรุปผลการตรวจนิเทศที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอนสำหรับรายวิชาต่าง ๆ ไม่เพียงพอ เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้สนับสนุนในการจัดหาเท่าที่ควร
2. การจัดการเรียนการสอนในบางโรงเรียน ปรากฏผลดังนี้
  - 2.1 โรงเรียนไม่ได้จัดสอนซ่อม เสริม
  - 2.2 ห้องเรียนไม่เพียงพอแก่นักเรียน
  - 2.3 โรงเรียนจัดห้องปฏิบัติการงานไม่เป็นสัดส่วน
  - 2.4 โรงเรียนจัดการเรียนการสอนได้เพียงคาบละ 40-45 นาที เนื่องจากต้องเรียนวิชาศาสนา

3. การประเมินผลหรือการจัดทำเอกสารประเมินผล โรงเรียนบางโรงเรียนไม่ได้ประเมินผลตามจุดประสงค์รายวิชา และการจัดทำเอกสารการประเมินผลยังไม่ถูกต้อง

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชวบแดนภาคใต้ เป็นโรงเรียนเอกชนที่ เน้น ให้ความรู้ และอบรมทางศาสนาเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติในฐานะที่เป็นมุสลิมที่ดี โรงเรียนใดที่มีโต๊ะครูที่ประชาชนให้ความนิยม และเชื่อถือมากโรงเรียนนั้นก็จะมีประชาชนส่งบุตร หลาน เข้าเรียน เป็นจำนวนมาก จึงเป็นหลักประกันในความเป็นปึกแผ่นของโรงเรียนอย่างหนึ่ง โรงเรียนจะมีการเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนบ้างซึ่งไม่มากนัก และมีโรงเรียนบางโรงเรียนให้ เปล่าโดยไม่คิดมูลค่า และโรงเรียนรับการสนับสนุนการเงินจากรัฐบาลส่วนหนึ่งเป็นการให้ปัจจัย ในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยการจัดโรงเรียน การดำเนินการเรียนการสอนตลอดจนคุณภาพของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทำให้มีสถานภาพที่แตกต่างไปจากโรงเรียนที่จัดการเรียน การสอนระดับมัธยมศึกษาอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่ใช้หลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเดียวกัน

## 2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

### 2.1 งานวิจัยในประเทศ

นักศึกษาภายในประเทศได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้คือ

วิรากร ผดุงชีวิต (2518 : 99-105) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการเรียนและการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนผู้ใหญ่" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนการสอน สังคมศึกษาในโรงเรียนผู้ใหญ่ ระดับที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสอน สังคมศึกษา 30 คน และนักศึกษาผู้ใหญ่ 280 คน ของโรงเรียนผู้ใหญ่ระดับที่ 5 จำนวน 10 โรงเรียน ในกรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2518 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัย สร้างขึ้นเป็นแบบเลือกตอบ แบบประเมินค่า และแบบตอบโดยอิสระ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่า ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีความ ข็งใจในวิธีการจัดการศึกษา หลักสูตร และการวัดผลของโรงเรียนผู้ใหญ่ระดับที่ 5 และเห็นว่า หลักสูตรสังคมศึกษามีเนื้อหาวิชามากเกินไป หลักสูตรแต่ละระดับชั้นซ้ำซ้อนกัน ส่วนประมวลการสอน มีเนื้อหาล้าสมัย เขียนคลุมเครือและย้อมากเกินไป นอกจากนี้ครูและนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า หนังสือแบบเรียนล้าสมัย ไม่ทันต่อเหตุการณ์ และครู

ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ เทคนิคการสอนสังคมศึกษาแผนใหม่ เนื่องจากเนื้อหาวิชาสังคมศึกษามากเกินไป จึงไม่มีเวลาจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน ครูและนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าอุปกรณ์การสอนที่มีอยู่ล้าสมัย และไม่เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ครูและนักศึกษาผู้ใหญ่ชอบวิธีการวัดผล โดยใช้ข้อสอบแบบปรนัยและอัตนัยรวมกัน

ปรากฏสำรวจพบ อติตโต (2523 : 109-115) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์วิชาสังคมศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในเรื่องหลักสูตรสังคมศึกษา ฉบับพุทธศักราช 2521 จุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา กระบวนการเรียนการสอนสังคมศึกษา วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนสังคมศึกษา การวัดและประเมินผล ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคมศึกษา จำนวน 132 คน ในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ รวม 20 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 80 คน ในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์รวม 20 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร และศึกษานิเทศก์วิชาสังคมศึกษาในทุกเขตการศึกษา จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 3 ชุด คือ แบบสอบถามครูสังคมศึกษา แบบสอบถามผู้บริหารการศึกษา และแบบสอบถามศึกษานิเทศก์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ มัชฌิม เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ มีความคิดเห็นดังนี้คือ ด้านหลักสูตร เนื้อหาของวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีขอบเขตกว้างทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดได้ รวมทั้งเนื้อหาในหลักสูตรเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและไกลตัวนักเรียน ส่วนจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษามีได้ระบุให้ชัดเจนเท่าที่ควรและเป็นทฤษฎียากต่อการปฏิบัติ รวมทั้งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ และเน้นความจำเป็นส่วนใหญ่ ส่วนด้านกระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้น ครูผู้สอนยึดถือตำรามากเกินไป รวมทั้งจำนวนคาบที่สอนมีมากเกินไป จึงทำให้ไม่สามารถเตรียมการสอนได้อย่างเต็มที่ ในด้านวัสดุอุปกรณ์มีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอ ผู้บริหารไม่สนับสนุนในการจัดซื้ออุปกรณ์ และแหล่งวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นยังไม่มีเพียงพอ ในด้านการวัดและประเมินผล

พบว่า การวัดผลด้วยข้อสอบอาจวัดได้ไม่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด เนื่องจากเนื้อหาไม่สมคูลย์กับเวลาและการวัดผลส่วนใหญ่มุ่งวัดด้านความจำและความแม่นยำในเนื้อหามากกว่าจะวัดผลสัมฤทธิ์ด้านอื่น ๆ

เปรมจิต บุตรสีทา (2523 : 100-116) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสอนภาษาไทยในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษาสอง" มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพและปัญหาการสอนภาษาไทยในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษาสอง เกี่ยวกับผู้บริหาร ครูผู้สอน จุดมุ่งหมาย หลักสูตร เนื้อหา แบบเรียน คู่มือครู วิธีสอนและกิจกรรมอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล นักศึกษา สภาพแวดล้อมทางบ้านของนักศึกษา ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3 ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษาสอง จำนวน 138 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิม เลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริหารพบว่าผู้บริหารเห็นความสำคัญและประโยชน์ของวิชาภาษาไทยน้อย เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาไทย ครูจึงไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการนิเทศติดตามผลการเรียนการสอน ด้านตัวครูผู้สอนพบว่า ครูมีจำนวนชั่วโมงสอนมากเกินไป นอกจากนี้ครูยังต้องทำหน้าที่อื่น ๆ อีก เช่น งานธุรการ เป็นต้น รวมทั้งครูขาดกำลังใจและความรู้ในเรื่องวิธีสอนภาษาไทยแก่ผู้พูดภาษามลายู ด้านจุดมุ่งหมายของวิชาภาษาไทย พบว่า จุดมุ่งหมายกว้างและสูงจนเกินไป ในการสอนแต่ละครั้ง ครูไม่ได้ประเมินผลว่าสอนบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ด้านหลักสูตร เนื้อหา แบบเรียน คู่มือครู พบว่าครูขาดแคลนเอกสาร หลักสูตร แบบเรียน คู่มือครู มากที่สุด เนื้อหาในหลักสูตรยากเกินความสามารถของนักศึกษา ด้านวิธีสอนและกิจกรรมพบว่า วิธีสอนและกิจกรรมที่ครูนำมาใช้มากที่สุด ได้แก่ การบรรยายเนื้อหาตามบทเรียน การบรรยายแล้วสาธิต ส่วนการจัดเล่นเกมละครหรือบทบาทสมมติ ครูนำมาใช้น้อย ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากครูขาดความรู้ในเรื่องวิธีสอน และกิจกรรมการใช้อุปกรณ์ด้านการวัดและประเมินผลพบว่า วิธีที่ครูนำมาใช้มากที่สุดคือ การใช้ข้อทดสอบประจำภาค ด้านนักศึกษาพบว่า นักศึกษามีความรู้เดิมเกี่ยวกับการฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยต่ำ

ขาดความสนใจในการเรียน มาเรียนไม่สม่ำเสมอ มีอุปกรณ์การเรียนไม่พร้อมและค่อนข้างซ้ำซ้อน ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักศึกษา พบว่า บุคคลในครอบครัวไม่นิยมพูดภาษาไทย ฟังรายการวิทยุ หรือดูโทรทัศน์ภาคภาษาไทย ทั้งยังขาดแคลนที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านสำหรับให้เขาอ่าน

สุนีย์ ริงวอน (2523 : 56-61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของครูเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในด้าน 1. การปฏิบัติตามระเบียบการวัดและประเมินผล 2. การสร้างข้อสอบ วิธีดำเนินการวัดและตัดสินผลการเรียน 3. เพื่อสำรวจความต้องการของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับความช่วยเหลือในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนจากบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคมศึกษา 240 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ของเขตการศึกษา 6 จำนวน 80 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เป็นแบบตรวจคำตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบการวัดผลครูสังคมศึกษาเห็นว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง ได้แก่ พัฒนาการด้านเจตคติ จริยธรรม และบุคลิกภาพอื่น ๆ การประเมินผลตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ส่วนปัญหาในการสร้างข้อสอบ ครูสังคมศึกษาเห็นว่าปัญหาในการปฏิบัติที่อยู่ในระดับมากได้แก่ การสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถในการสังเคราะห์ ปัญหาในการปฏิบัติที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การวิเคราะห์ การประเมินค่า การนำไปใช้ พัฒนาการด้านเจตคติ จริยธรรม และบุคลิกภาพอื่น ๆ ความตั้งใจ และความสนใจในการเรียน ข้อสอบที่วัดพฤติกรรมขึ้นสูงกว่าความรู้ความจำสร้างยาก การออกข้อสอบให้ครอบคลุมตารางวิเคราะห์หลักสูตรและเนื้อหาวิชา และปัญหาเรื่องข้อสอบส่วนมากวัดความรู้ความจำเพียงอย่างเดียว ส่วนปัญหาเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวัดผล ครูสังคมศึกษาเห็นว่ามีปัญหาในการปฏิบัติระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดคู่มือและอุปกรณ์ในการวิเคราะห์ข้อสอบ ไม่มีเวลา ไม่เข้าใจและขาดความช่วยเหลือจากผู้ร่วมงานในการวิเคราะห์ข้อสอบ ปัญหาในเรื่องความพร้อมของนักเรียนในการเตรียมตัวสอบ ส่วนปัญหาในการตัดสินผลการเรียนครูสังคมศึกษาเห็นว่า มีปัญหาในการปฏิบัติระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดคู่มือและอุปกรณ์ในการตัดสินผล ส่วนในด้านความต้องการของครูสังคมศึกษานั้น ครูสังคมศึกษาต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการจัดหาคู่มือ และอุปกรณ์ในด้านการวัดและประเมินผลมาก

ที่สุด นอกจากนี้ยังต้องการให้กรมวิชาการจัดทำคลังข้อสอบและข้อสอบมาตรฐานวิชาสังคมศึกษาให้ครูได้ยืมใช้อย่างเพียงพอ

วิชัย จันทรเทพา (2524 : 128-131) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานของครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ทั่วประเทศเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวทั่วไป และปัญหาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงาน และเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานของครูสังคมศึกษาในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ครูสังคมศึกษาชาย และครูสังคมศึกษาหญิง และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 615 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นจากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ทั่วประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของครูสังคมศึกษา ได้แก่ ปัญหาส่วนตัวทั่วไป ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร นักเรียน การเรียนการสอน การเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ อัตราการทำงาน ผู้บริหาร ระบบการปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงาน ระบบการปฏิบัติงานโรงเรียน และสวัสดิภาพและความมั่นคงในอาชีพ ส่วนปัญหาที่ครูสังคมศึกษาประสบอยู่ในระดับมาก เป็นปัญหาที่สำคัญ และเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของครูสังคมศึกษาเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ปัญหาเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2521 คือ ผลิตคู่มือครูไม่เสร็จทันใช้ เนื้อหาบางเรื่องยากเกินไป และหลักสูตรของสถาบันฝึกหัดครูบางแห่งไม่สอดคล้องกับหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ทำให้ผู้สอนประสบปัญหาด้านเนื้อหาวิชา และปริมาณของเนื้อหามีมากไม่สมดุลกับเวลาและหน่วยการเรียน ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา มีเจตนาที่ไม่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา ไม่สนใจและไม่ตั้งใจเรียนวิชาสังคมศึกษา ขาดทักษะในการใช้แหล่งวิทยาการเพื่อศึกษาค้นคว้า และขาดทักษะในการแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วิจารณ์การเรียนสังคมศึกษา โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณสำหรับสนับสนุนการเรียนการสอน และขาดแคลนตำรา คู่มือครู เอกสาร และสื่อการสอนสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษาขาดความรู้ และทักษะในการใช้เทคนิคการสอนแบบใหม่ และไม่มีเสรีภาพทางวิชาการเท่าที่ควร รวมทั้ง

ผู้บริหารไม่สนับสนุนให้มีการอภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมและการเมืองเท่าที่ควร

หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 11 กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 147-148) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สำรวจสภาพการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2520 ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 11" มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสภาพของครู ความสนใจปัญหาของครูอื่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ความต้องการในด้านการสอนของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ และเพื่อศึกษาอุปสรรค ปัญหาในการดำเนินงาน และความต้องการของครูในเรื่องต่าง ๆ ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคมศึกษาในเขตการศึกษา 11 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งในโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาล เฉพาะระดับอำเภอและจังหวัดโดยถือเกณฑ์ร้อยละ 50 ของโรงเรียนทั้งหมดในแต่ละจังหวัด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมีวุฒิปริญญาตรี ประมาณร้อยละ 50 ส่วนในโรงเรียนราษฎร์ มีครูสังคมศึกษาที่มีวุฒิปริญญาตรีเพียงร้อยละ 9 และครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมีร้อยละ 63 ที่ได้สอนวิชาเอก ส่วนในโรงเรียนราษฎร์ มีครูสังคมศึกษาเพียงร้อยละ 11 ที่ได้สอนวิชาเอก ครูสังคมศึกษาเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนไม่เน้นความสำคัญของครูผู้สอนอย่างจริงจัง มีทัศนคติว่าวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ง่าย ครูคนใดก็สอนได้ การกำหนดชั่วโมงสอนและกำหนดคะแนนไม่เหมาะสมกัน การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรปี 2520 เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน ครูปรับตัวไม่ทัน และยังไม่มีความหนังสือแบบเรียนด้วย เป็นปัญหาด้านการสอนอย่างยิ่ง

ฤดี ภูมิภทวาร (2526 : 84-89) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการเสริมสมรรถภาพทางการสอนของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 4" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการการเสริมสมรรถภาพทางการสอนของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 4 ในด้านต่อไปนี้ คือ การวางแผนการสอน ทักษะการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีส่วนเสริมสมรรถภาพทางการสอนของครูสังคมศึกษา เช่น บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์ และการแนะนำการเรียนการสอนและวิธีการ

เสริมสมรรถภาพการสอน ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคมศึกษาทั้งหมดในโรงเรียนมัธยมศึกษา  
ทุกโรงเรียนในเขตการศึกษา 4 เป็นจำนวนครู 308 คน ในโรงเรียน 49 โรงเรียน เครื่องมือ  
ที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 1 ชุด เพื่อถามครูสังคมศึกษาซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบ  
เลือกตอบ แบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ มีชดิม เลขคณิต  
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน  
ทางเดียว และทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยวิธีของ เซฟเฟ ผลการวิจัยพบว่า ความ  
ต้องการเสริมสมรรถภาพในการวางแผนการสอนนั้นพบว่า ครูสังคมศึกษาทุกกลุ่มโรงเรียนมี  
ความต้องการในระดับมาก ด้านทักษะการสอนนั้นพบว่าครูสังคมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนจังหวัดระนอง  
จังหวัดพังงา จังหวัดตรัง และจังหวัดภูเก็ต ต่างมีความต้องการในระดับมากทุกข้อ ส่วนความ  
ต้องการเสริมสมรรถภาพในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น พบว่า ครูสังคมศึกษาในทุกกลุ่ม  
โรงเรียนมีความต้องการในระดับมาก ส่วนความต้องการเสริมสมรรถภาพในด้านปัจจัยอื่น ๆ ที่มี  
ส่วนเสริมสมรรถภาพทางการสอน เช่น บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์ และการแนะนำการเรียน  
การสอนนั้น ครูสังคมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนของจังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดตรัง และ  
จังหวัดภูเก็ต ต่างมีความต้องการในระดับมากทุกข้อ ส่วนวิธีการเสริมสมรรถภาพทางการสอนนั้น  
พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ทุกกลุ่มโรงเรียนมีความต้องการทุกวิธีอยู่ในระดับมาก ยกเว้นครู  
สังคมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนจังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่มีความต้องการในระดับมากที่สุด 3 วิธี  
คือ มีความต้องการให้ครูสังคมศึกษาไปศึกษาดูงาน และสังเกตการสอนในโรงเรียนผู้นำการใช้  
หลักสูตร การจัดอบรมเกี่ยวกับวิธีการสอนสังคมศึกษาแนวใหม่ และการสาธิตวิธีการสอนให้ดู เป็น  
ตัวอย่าง และการจัดอบรม เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับ เนื้อหาวิชาแต่ละวิชา

ชินโรส สุภาสัย (2529 : 123-128) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิด  
เห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชา เศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย"  
มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน  
วิชา เศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา พุทธศักราช 2524  
ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน  
การใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ การวัดและประเมินผล ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคมศึกษา  
ที่สอนวิชา เศรษฐศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนรัฐบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



จำนวน 140 โรงเรียน ละ 1 คน รวมตัวอย่างประชากร 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม 1 ชุด คือแบบสอบถามครูสังคัมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบตรวจคำตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิม เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที ผลการวิจัยพบว่าปัญหาที่ครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหา มากคือ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเขียนไว้กว้างเกินไป ไม่เหมาะสมกับเวลาเรียน และนักเรียนไม่ เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาวิชานั้นมีรายละเอียดมากเกินไป และเน้น ความรู้ด้านทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ยากแก่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งไม่สอดคล้อง กับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและสังคม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น การเชิญ วิทยากรและการใช้แหล่งความรู้จากชุมชนเพื่อประกอบการเรียนการสอนทำได้น้อย รวมทั้งขาด ความร่วมมือจากผู้บริหาร คณะครู อาจารย์ นักเรียน ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการ ใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการมีปัญหาในด้านต่อไปนี้คือ โรงเรียนไม่มีอุปกรณ์การเรียนการสอน อย่างเพียงพอ และครูขาดคู่มือและเอกสารประกอบการสอน รวมทั้งโรงเรียนขาดแคลนสื่อ การสอนด้านโสตทัศนศึกษา และสภาพห้องเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้สื่อการสอนประเภท เครื่องฉายและเครื่องเสียง รวมทั้งห้องสมุดมีเอกสารเพื่อการศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน การสอนไม่เพียงพอ ด้านการวัดและประเมินผลมีปัญหาคือ ครูไม่สามารถวัดและประเมินผลให้ครบ ถ้วนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และการจัดพัฒนาการทางด้านพฤติกรรมและเจตคติของนักเรียน ทำได้ยาก ตลอดจนครูวัดและประเมินผลโดยเน้นความรู้ความจำของนักเรียนมากกว่าการปฏิบัติ และการประเมินผลการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนทำได้ยากเช่นกัน

เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์ (2529 : 110-117) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับปัญหา การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ การใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ การสอน และแหล่งวิชาการ และการวัดและประเมินผล ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 396 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากโรงเรียน รัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ทั่วประเทศ ซึ่งได้จากวิธีการแบ่งชั้น จำนวนทั้งสิ้น 281 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามครูสังคัมศึกษา 1 ชุด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เป็นแบบตรวจคำตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิม เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที่ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นปัญหามากในเรื่องต่อไปนี้เป็นคือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรไม่ชัดเจน นักเรียนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียน จำนวนหน่วยการเรียนและอัตราเวลาเรียนไม่เหมาะสมกับปริมาณเนื้อหาวิชา และเนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นปัจจุบัน ครูขาดแคลนเอกสารประกอบหลักสูตร ปัญหาด้านเนื้อหาวิชาเป็นปัญหาในเรื่องต่อไปนี้เป็นคือ เนื้อหาวิชามีความซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมุ่งเน้นความรู้ความจำมากกว่าการนำไปปฏิบัติ เนื้อหาไม่ถูกต้อง ส่วนวนภาษา คำศัพท์ในหนังสือเรียน เข้าใจยาก ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เป็นปัญหาคือ ครูไม่สามารถเลือกกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเกิดภาพพจน์ในการเรียน นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชา การกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนทำได้ยาก ครูขาดความร่วมมือจากฝ่ายบริหาร คณะครู นักเรียน และผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร .ในด้านการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการมีปัญหาคือ โรงเรียนขาดอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน และขาดห้องเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการใช้สื่อการสอนประเภท เครื่องฉายและ เครื่องเสียง และขาดสื่อการสอนในด้านวัสดุทัศนศึกษา และโรงเรียนไม่ใช้แหล่งวิชาการของชุมชนเพราะมีเวลาจำกัด ปัญหาในด้านการวัดและประเมินผล เป็นปัญหาคือ การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียนทำได้ยาก เพราะ เน้นความรู้ความจำของนักเรียนมากกว่าการนำไปปฏิบัติ การวัดและการประเมินผลพัฒนาการทางทักษะ เจตคติ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการสังเกต นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมในหลักสูตรและ เสริมหลักสูตร และการวัดผล การสอนซ่อมเสริมทำได้ยาก เพราะมีเวลาจำกัด

#### สรุป ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ

งานวิจัยในประเทศ ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน และปัญหาในการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งสรุปผลการวิจัยที่สำคัญได้ดังนี้ คือ

หลักสูตรสังคมศึกษากำหนดเนื้อหาวิชามากเกินไป โดยเฉพาะเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีขอบเขตกว้างและเนื้อหาวิชา เป็นเรื่องที่ซับซ้อนไกลตัวนักเรียน จุดมุ่งหมายของเนื้อหาวิชาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และนักเรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ยาก โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดอุปกรณ์การสอน การวัดและประเมินผลจะวัดด้านความจำเป็นส่วนใหญ่ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการเรียนวิชาสังคมศึกษา แต่สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้นมีปัญหาด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เช่น นักเรียนมีความรู้เดิมเกี่ยวกับภาษาไทยต่ำ ขาดความสนใจในการเรียนและมาเรียนไม่สม่ำเสมอ เนื้อหาในหลักสูตรยากเกินความสามารถของนักเรียน และบุคคลในครอบครัวไม่นิยมพูดภาษาไทย

## 2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

นักการศึกษาในต่างประเทศได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้

แฮร์รี่ ยูนต์ วิลเลียม (Harry Yound William 1969 : 5482-5483 A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Teaching About Religion in Secondary School in Social Studies" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการสอนศาสนาในวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา และเสนอแนะการสอนศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประวัติหรือวัฒนธรรมของโลก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบตรวจสอบและสำรวจปัญหาทางการสอน และผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยทั้ง 3 ขึ้นนี้มาใช้ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการวางแผนการสอนศาสนาต่าง ๆ ของชาวอินเดีย ญี่ปุ่น ตะวันออกกลาง และสหรัฐอเมริกา แล้วนำมาวิเคราะห์พบว่า ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับวิธีการเรียนการสอนศาสนาแบบสืบสอน (Inquiry Centered Methods) และในการสอนศาสนานั้น ครูควรพยายามค้นหาวิธีการส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนช่วยกันตั้งกฎเกณฑ์อย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับศาสนาที่มีผู้นับถือในสังคม และควรหลีกเลี่ยงที่จะประเมินผลเปรียบเทียบคุณความดีของประเพณีทางศาสนาที่แตกต่างกัน

สตีเฟน แซมมวล แคทซ์ (Stephen Samuel Katz 1977 : 2059A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Social Studies Teachers' Percaption of the

Utility of In-Service Training in Meeting Classroom Needs" มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความคิดเห็นของกลุ่มครูสังคมศึกษาที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการฝึกอบรมเป็นชั้นเรียนเป็นเวลา 5 วัน เกี่ยวกับวิธีการซึ่งจะนำไปใช้ซึ่งมีอยู่ 8 แบบ ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งหมดที่เมืองมอนต์โกเมอรี รัฐเพนซิลวาเนีย ที่ทำการสอนในระหว่างปีการศึกษา 1975-1976 จำนวน 272 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน 209 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 76.80 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยใช้แบบทดสอบ 2 แบบ คือ The Mann-Whitney U Test และ Krushal Wallis หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนตามแบบของ Spearman และทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) เพื่อหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูที่มีอายุเพศ และประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับการสอนจากเพื่อนครู และสามารถปรับปรุงการสอนของตนจากการที่ได้รับการอบรม การที่ได้รับคำแนะนำจากผู้บริหารโรงเรียน มีส่วนในการปรับปรุงการสอนประจำวัน การปฏิบัติงานของครูผู้หญิง และครูผู้ชายมีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่ออายุการทำงานมีมากขึ้น ความแม่นยำในเนื้อหาวิชาก็มีมากขึ้น และจากการอบรมบ่อยครั้งทำให้มีการปรับปรุงเนื้อหาและวิธีสอน

นอร์แมน ชาร์ลส์ แมคชาร์ท (Norman Charles Machart 1978 : 6668 A-6669 A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of the Attitudes of Selected Sixth Grade Students Concerning Social Studies." มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ระหว่างทัศนคติของนักเรียนต่อวิชาสังคมศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์ การสะกดคำ คณิตศาสตร์ การอ่านและภาษา และต้องการที่จะทราบตัวแปรต่อไปนี้เป็น เพศ ขนาดของโรงเรียน ความมากน้อยของการใช้วิธีการสอน และชนิดของอุปกรณ์การสอนแบบต่าง ๆ ปริมาณการใช้วิธีสอนสังคมศึกษาแนวใหม่ จำนวนเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมในวิชาสังคมศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครองนักเรียนว่ามีตัวแปรใดที่ส่งผลต่อทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาสังคมศึกษา ตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 75 โรงเรียนที่อยู่ในรัฐคาโรไลนาเหนือ คาโรไลนาใต้ มินนิโซตา โอไออวา และวิสคอนซิน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,277 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และใช้วิธีสัมภาษณ์นักเรียน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีทัศนคติต่อวิชาต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาสังคมศึกษาเพิ่มขึ้น โดยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่อไปนี้
  - ก) การใช้วิธีการสอนสังคมศึกษาแนวใหม่
  - ข) ความถี่ (มากกว่าสัปดาห์ละครั้ง) ของการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนในชั้น
  - ค) การใช้การศึกษานอกสถานที่ และประสบการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน
  - ง) โรงเรียนขนาดใหญ่ (มีนักเรียนมากกว่า 2,500 คน และ
  - จ) การสอนสังคมศึกษา 5 ชั่วโมง หรือมากกว่าต่อสัปดาห์
3. นักเรียนชายมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษามากกว่านักเรียนหญิง
4. จากการสัมภาษณ์นักเรียนพบว่า การเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ศึกษา โดยการใช้กิจกรรมและวัสดุหลาย ๆ อย่าง และการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียน นับว่าเป็นการศึกษาที่สนุกสนาน และมีประโยชน์มาก
5. การที่นักเรียนมีความชอบหรือเกลียดวิชาสังคมศึกษาที่สุดนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพผู้ปกครองของนักเรียน

วิลเลียม อี คอลลี่ และแมดเดอลิน เอช แอปท์ (William E. Collie and Madeline H. Apt 1978 : 547-550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Attitudes of Secondary School Students Toward Religion Studies Courses." มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อวิชาศาสนาศึกษา ตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียน ระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนเอกชน และโรงเรียนของรัฐบาล ในมลรัฐอินเดียนา (Indiana) เคนทักกี (Kentucky) มิชิแกน (Michigan) และมลรัฐโอไฮโอ (Ohio) จำนวนทั้งสิ้น 1,227 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า (Rating Scale ตามแบบ Likert Scale) ผลการวิจัยพบว่า ในการตรวจคำตอบของแบบสอบถามที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการสอนชี้ให้เห็นว่า เมื่อนักเรียนเรียนรายวิชาจริยศึกษาจบแล้ว มีความรู้สึกต่อครูผู้สอนว่ามีเหตุมีผลดี และให้ความเป็นธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็มีเรื่องที่จะต้องปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในห้องเรียน สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอื่นที่มีใช้ศาสนาคริสต์

หรือผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาใด ๆ เลย เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความรู้รู้สึกสบายใจมากยิ่งขึ้นนักเรียน โดยทั่วไปมีความเห็นว่า การศึกษาเรื่องศาสนาในโรงเรียนมีความแตกต่างไปจากการศึกษาศาสนา ที่วัดหรือโบสถ์ และการประพฤติปฏิบัติในห้องเรียนของนักเรียนจะมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด จากการประพฤติปฏิบัติที่วัดเกี่ยวกับอิทธิพลของครูที่มีต่อความเข้าใจในศาสนา นักเรียน โดยทั่วไปไม่เห็นด้วยกับการที่ครูผู้สอนจะเปิดเผยความเชื่อในศาสนาของตนในขณะที่ทำการสอนในห้องเรียน ส่วนในด้านทัศนคติและความเข้าใจในศาสนาอื่น ๆ นักเรียนมองดูความเชื่อของศาสนาอื่น ๆ อย่างมีเหตุผลและด้วยใจเป็นธรรม วิชาศาสนศึกษาช่วยให้นักเรียนเกิดความเคารพและเชื่อถือเกี่ยวกับความเชื่อของศาสนาต่าง ๆ มากขึ้นกว่าเดิม และมีความเข้าใจในศาสนาประเพณี ได้ดีขึ้นกว่าเดิม อันเนื่องมาจากการเรียนวิชานี้ นอกจากนั้นยังช่วยให้นักเรียนมีค่านิยมทางศีลธรรมและมีจิตใจสูงขึ้นอีกด้วย และโรงเรียนของรัฐบาลควรมีการจัดการสอนเกี่ยวกับวิชาศาสนศึกษา จากการสำรวจครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนรู้สึกว่าการศึกษาศาสนศึกษาสามารถสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง ให้เกิดกับตนเองอีกด้วย

โทมัส ที เซ กูน (Thomas Gasae Koon 1980 : 144) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "Development of a Conceptual Model for the Creative Teaching of Social Studies in the Secondary School of Liberia" มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบทางมโนทัศน์สำหรับการสอนสังคมศึกษาแบบสร้างสรรค์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในไลบีเรีย และเพื่อสำรวจการยอมรับรูปแบบของมโนทัศน์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในไลบีเรีย การวิจัยมีข้อตกลง (assumption) หลายประการคือ (1) การเรียนการสอนสังคมศึกษาจะได้รับการพัฒนาขึ้น ถ้ามีวิธีสอนที่สร้างสรรค์ (2) เจตคติของครูจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูในห้องเรียน และมีอิทธิพลต่อการเลือกและการจัดกิจกรรมในห้องเรียน (3) พฤติกรรมของครู การเลือกและการจัดกิจกรรมมีอิทธิพลต่อเจตคติของนักเรียนและต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย (4) ภูเขาสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนขึ้นอยู่กับความสามารถของครูในการสร้าง และคงไว้ซึ่งบรรยากาศที่เหมาะสมภายในห้องเรียน ตามคำจำกัดความของ Torrance การสร้างสรรค์ หมายถึง ขบวนการในการรู้ปัญหาหรือแสวงหาข้อมูล รวบรวมความคิดเป็นสมมติฐาน ทดสอบสมมติฐาน และสรุปผล การสอน ความคิดสร้างสรรค์เป็นสภาพการณ์การเรียนการสอน ซึ่งให้โอกาสแก่นักเรียนในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ โดยไม่ต้องอาศัยการสอนของครูมากนัก และยังให้โอกาสแก่นักเรียนในการแสดงออกอย่างอิสระ แสวงหามโนทัศน์และทักษะ ซึ่งจะนำไปสู่

ความมั่นใจ ความสำนึก และความสำเร็จด้วยตนเอง มโนทัศน์ของการสอนแบบสร้างสรรค์ ครูจะต้องรับผิดชอบในการวางแผนกิจกรรมร่วมกับนักเรียน การจัดวัสดุอุปกรณ์ครูต้องสร้างบรรยากาศที่ทำให้นักเรียนรู้จักสำรวจและทดสอบสิ่งที่ค้นพบอื่น ๆ การวิจัยครั้งนี้ได้นำไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในไลบีเรีย เพื่อสำรวจการยอมรับรูปแบบของมโนทัศน์ ซึ่งครูส่งคมศึกษาในไลบีเรียได้นำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ แต่ไม่ได้อธิบายถึงผลที่ตามมาว่ามีปัญหาจากการใช้หรือไม่ จึงเป็นที่ยอมรับว่า รูปแบบนี้ใช้ได้ และเชื่อว่าการสอนแบบสร้างสรรค์นี้จะทำให้เกิดความแตกต่างในแบบการศึกษาของไลบีเรีย โดยเฉพาะเกี่ยวกับความสามารถของนักเรียนในการออกเสียงพูด การตรวจสอบ การแสดงความคิด และการตัดสินใจอย่างใช้วิจารณญาณ

#### สรุป ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

งานวิจัยในต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้ศึกษาส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการสอนศาสนาในวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา และศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่เข้ารับการอบรมด้านการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน กับมีงานวิจัยที่ศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาสังคมศึกษาและวิชาศาสนา ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่สรุปได้ว่าครูสังคมศึกษาในสหรัฐอเมริกามีปัญหาในด้านการสอนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกันตามเพศ อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน แต่การอบรม (In-Service Training) มีผลช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงเนื้อหาวิชาและวิธีการสอนได้ดียิ่งขึ้น ส่วนงานวิจัยที่ทำกับนักเรียนนั้น พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกาที่มีทัศนคติค่อนข้างดี นักเรียนมองเห็นว่าวิชาศาสนามีประโยชน์และมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบทางมโนทัศน์สำหรับการสอนสังคมศึกษาแบบสร้างสรรค์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไลบีเรียอีกด้วย

จากการศึกษางานวิจัยดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้ข้อคิดและข้อค้นพบที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นอย่างดี ในด้านปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา วิทยาลัยครูต่าง ๆ ที่สังกัดกรมการฝึกหัดครู และระดับอุดมศึกษา

ในประเทศไทยได้มีผู้ทำการศึกษาและทำการวิจัยไว้บ้างแล้ว แต่สำหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัย เรื่องปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาไว้ก่อนเลย เนื่องจากปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลมาก ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอย่างกว้างขวาง เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีประสิทธิภาพผสมความมุ่งหมายของรัฐบาลต่อไป



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย